

Bölcsezdoktori disszertáció

OCSÁK MIKLÓS

**ALGYÓ GAZDASÁGI, TÁRSADALMI-POLITIKAI VISZONYAI
/1956-1973./**

**Témavezető: Dr. Serfőző Lajos
tanszékvezető egyetemi tanár**

Szeged, 1986.

T A R T A L O M

B E V E Z E T Ő

I. fejezet

AZ 1956. ÉVI ELLENFORRADALOM, POLITIKAI KONSZOLIDÁCIÓ ÉS A SZOCIALIZMUS ALAPJAINAK LERAKÁSA	1. oldal
1./ Algyő társadalmi-politikai életének vázlatos áttekintése 1945-1956.	1. oldal
2./ Ellenforradalmi események és a politikai konszolidáció Algyőn	10. oldal
3./ A község mezőgazdaságának szocialista át-szervezése	25. oldal
4./ A község társadalmi szerkezete, fejlődése, a lakosság életkörülményei, politikai és társadalmi szervezetek 1959-1962.	43. oldal

II. fejezet

A KÖZSÉG GAZDASÁGI, TÁRSADALMI, POLITIKAI FEJLŐDÉSE 1963-TÓL SZEGEDHEZ TÖRTÉNT CSATLAKOZÁSÁIG	53. oldal
1./ Az algyői termelőszövetkezetek ellentmondásos fejlődése	53. oldal
2./ Az Algyő területén elkezdődött szénhidrogénbányászat néhány vonatkozása	69. oldal
3./ A település társadalmi szerkezetének átrendeződése, a község fejlődése és a politikai élet fontosabb eseményei	71. oldal
JEGYZETEK	88. oldal
IRODALOM	99. oldal

B E V E Z E T Ő

Megtisztelő kötelességemet teljesítve szeretnék köszönetet mondani mindenkinek, akik a disszertáció elkészítésében támogattak, segítettek: munkahelyi vezetőimnek, munkatársaimnak, barátaimnak.

Személy szerint is köszönöm dr. Serfőző Lajos elvtárs, tanszékvezető egyetemi tanár szakmai útmutatásait, tanácsait, e azt, hogy tudományos és közéleti elfoglaltsága mellett fáradságot, időt fordított rám.

Megköszönöm dr. Hegyi András elvtárs áldozatkész és baráti segítségét. Nagyra értékelem, hogy bizalommal fordulhattam hozzá.

Hálás vagyok családomnak, hogy türelemmel, a gondok megosztásával és átvállalásával elősegítette munkámat.

* * *

A disszertáció témájának megválasztásában részint a véletlen, egy Algyő történetéről szóló tanulmány megírására szóló megbízás játszott szerepet.

A témával és a forrásokkal történő megismerkedés során egyre több megválaszolást igénylő probléma merült fel. Többek között:

- A külső tényezőkön kívül voltak-e a közegben olyan belső folyamatok is, amik a városhoz való csatlakozás irányába hatottak?

- A kérdésre való válaszkeresés csaknem azon nyomban vezetett el a termelőszövetkezetek gazdasági kudarcait előidéző okok kereséséhez és a kísérlethez a tanulások megfogalmazására.
- A település szociális struktúrájának átalakulását követve fogalmazódott meg, hogy a közhiedelemmel ellentétben - amely Algyő társadalmi szerkezetének átalakulását az olajiparral köti össze - nem korábban kezdődnek és játszódnak-e le ezek a folyamatok.

A disszertáció nem foglalkozik azokkal az intézményekkel, szervezetekkel és vállalatokkal, amelyek Algyő területén vannak jelen ugyan a tárgyalt időszakban, de politikai irányításuk, igazgatásuk nem a község által történik. Ezért szól csak érintőlegesen az olajiparról is.

Bizva abban, hogy e munkával - ha szerény mértékben is - sikerül hozzájárulni néhány probléma megválaszolásához, jóindulatú és segítőkész bírálatra számítok.

I. fejezet

AZ 1956. ÉVI ELLENFORRADALOM, POLITIKAI KONSZOLIDÁCIÓ ÉS A SZOCIALIZMUS ALAPJAINAK LERAKÁSA

1./ Algyő társadalmi-politikai életének vázlatos áttekintése 1945-1956.

Algyő egyike Csongrád megye "kevés régi, középkori községeinek, s már 1138. évi oklevél említi együtt Tápéval. Ősi halászó és kosárfonó falu ez, amely ugyan egy időben teljesen elpusztult, de újratelepülve folytatta korábbi hagyományait. 1830-ban Pallavicini birtok lett, de nem tört be a nagy uradalom településeinek a közös sorsába /az uraság el is hordatta onnan a kastélyát Sövényházára/, hanem tegnapig megőrizte paraszti-falusi önállóságát, a Tisza két partján elterülő határában folytatott szántóföldi-réti gazdálkodást és vesszőfonó háziiparát".^{1.}

Algyő jelenlévő népességének létszáma a következőképpen alakult a XVIII. század végétől: 1775-ben 2359^{2.}, 1836-ban 2453^{3.}, 1870-ben 2950, 1900-ban 3123, 1910-ben 3219, 1920-ban 3130 lakosa volt a településnek^{4.}. A lakosság, amint látható, a XVIII. század végétől mérsékelten és viszonylag egyenletesen növekedett a XX. század első évtizedéig. Az ezt követő - minden bizonnyal az I. világháború által kiváltott - jelentős népességcsökkenés után az 1920-as évektől a lakosság számának dinamikus növekedése figyelhető meg, amit a II. világháború sem befolyásolt lényegesen: 1941-ben 5104 fő, 1949-ben 5411 fő volt a falu jelenlévő népessége.^{5.}

A község területe az 1949-es népszámlálás adatai szerint 12215 kh/7029 hektár/. A későbbi szegedi járás 30 községe között nagyságrendileg területét tekintve a 6., a lakosság létszámát tekintve a 7. volt. A lakosság 65,35 %-a belterületen, 34,65 %-a külterületen hat nagyobb külterületi lakott helyen élt: Csergőtelep, Farkirét, Rákóczi-telep, Nagyfa, Gyevitanyák, és a Sövényházától 1947-ben Algyőhöz csatolt Irma-major. A kereső népesség foglalkozás szerinti megoszlása 1949-ben a következő: aktív kereső 2448 fő, amelyből munkás 379, alkalmazott 85, önálló 1188, segítő családtag 796. Az eltartottak száma 2963 fő volt. A községben tehát a mezőgazdaságnak volt döntő túlsúlya. A mezőgazdaságból élő kereső és eltartott népesség létszáma 4281 fő, a lakosság 79,12 %-a. Az iparban és a bányászatban kereső és eltartott népesség részaránya 6,4 % volt és a fennmaradó 14,48 % dolgozott a kereskedelemben, közlekedésben, valamint közszolgálatban. Az ipart a községben két malom, egy fatelep és kevés számú kisiparos képviseli 1949-ben és csekély még a városba járó ipari munkások száma is.⁶

A felszabadulás előtti település- és birtokviszonyait tekintve Algyő mintegy köztes helyet foglalt el a létét is az uradalomnak köszönhető Sándorfalva és a sokáig Szeged város birtokát képező, s ahhoz szorosabban kötődő Tápé között. Uradalmi munkaalkalmakra és földbérletekre szorult, mint Sándorfalva, de nagyobb számú, meghatározóbb kisparaszti birtokos-paraszti rétege volt. Az 1945. évi földreform hatására a gazdaságok száma jelentősen nem változott. Változás történt viszont a birtokmegoszlásban az 1935. évi mezőgazdasági össze-

íráshoz képest.^{7.}

Földbirtokok száma és megoszlása birtoknagyság csoportok szerint Algyőn és Sándorfalván 1935-ben és az 1945. évi földreformot követően^{8.}

1935.		
Földbirtokok birtoknagyság csoportok szerint kh	Földbirtokok száma	
	Algyő	Sándorfalva
0 - 1	348	745
1 - 5	568	659
5 -50	306	180
50-100	7	2
100-500	6	2
500-1000	3	2
1000-3000	1	-
Összes birtok	1239	1590

Az 1945. évi földreform után		
Összes birtok	1275	1428
0 - 1	60	109
1 - 3	425	378
3 - 5	317	498
5 -10	291	351
10- 15	103	54
15- 25	48	29
25- 50	25	7
50-100	5	2
100 kh felett	1	-

A földjuttatásban részesülők többnyire az 5-10 kh gazdasággal rendelkezők kategóriájából kaptak 4-8 kh földet Csongrád megyében. Az 1-5 kh gazdasággal bírók többsége 2-5 kh juttatásban részesült 1945-ben.⁹

A fenti adatokból kitűnik, hogy amíg Algyőn valamelyest nőtt, Sándorfalván számottevően, 162-vel csökkent a gazdaságok száma.

Algyőn az 1935. évi 28,08 %-os részarányhoz képest 4,71 %-ra, Sándorfalván a 41,44 %-os részarányhoz képest 7,63 %-ra csökkent a 0-1 kh birtokcsoportba tartozók száma a földosztás eredményeként. 1935-ben az 1-5 kh birtokokkal rendelkezők aránya az összes birtokokon belül Algyőn 48,84 %, Sándorfalván 41,44 % - alig tér el egymástól a két község. Ugyanez az arány a földosztást követően, 58,19 % illetve 61,34 % - tehát mindkét esetben jelentősen, de Sándorfalván különösen képpen nőtt az 1-5 kh földtulajdonnal rendelkezők aránya. Mindkét településen nőtt valamelyest az 5-50 kh-s paraszti gazdaságok súlya: Algyőn 24,69 %-ról 36,62 %-ra, Sándorfalván 11,32 %-ról 30,88 %-ra, a ez bizonyos mértékű kiegyenlítődésre is következtetni enged a két település birtokstruktúrája között.

Tehát a földreformmal Algyőn megerősödött a birtokos paraszti bázis, de abszolút többségben maradt a 0-5 holdas szegényparasztság /62,9 %/.

A társadalmi-politikai küzdelmek szempontjából ez a tényező a még megmaradt nincstelen agrárproletárokkal együtt 1945-1949. között komoly hajtóerőt jelentett.¹⁰

Algyő területének jelentős része szántó volt /8702 kh/, s ez lehetővé tette a szántóföldi, réti gazdálkodást, a gabona- és takarmánytermesztést, és az erre alapuló állattenyésztést.

A község állatállománya 1935-ben,^{11.} illetve 1948-ban:^{12.}

Megnevezés	1935.	1948.	1935 év %-ában
Szarvasmarha	997	850	85,25 %
Ló	721	480	66,57 %
Sertés	2585	1100	42,55 %
Juh	147	200	136 %
Baromfi	12798	nincs adat	-

Feltételezhető, hogy az állatállomány - ló és sertés számának jelentős - csökkenése a háborús károkkal, a juhállomány növekedése a takarmányhiánnyal függ össze.

A felszabadulás után Algyő a kiskundorozsmai járáshoz tartozott közigazgatásilag. A község életében a népi demokratikus forradalom időszakában jelentős szerepet játszottak a különféle, koalíciós alapon szerveződő bizottságok, politikai pártok és szervezetek. A pártok - MKP, SZDP, NPP és FKgP-mellett mint társadalmi szervezet jelen volt a községben a Parasztszövetség, az MNDSZ, EPOSZ, valamint működtek a Hangya szövetkezet, Hitelezőszövetkezet és az olvasóköriak.^{13.}

A két munkáspárt községi szervezeteinek egyesülésére 1948. április 26-án került sor. Az MDP községi vezetőségébe választott személyek közül 4 fő volt korábban az MKP és 2 fő az SZDP tagja.^{14.}

Az országos politikai átalakulások sodrában Algyőn is átszervezték a Nemzeti Bizottságot, átalakultak a társadalmi és tömegszervezetek.

Az újjászervezett Magyar Függetlenségi Népfront 1949. február 20-án alakult meg. Elnöke Csernus Sándor, titkára Boldizsár Ferenc, jegyzője Herke István lett.^{15.}

Algyő hároméves terve /1947-1949/ jelentős előrelépést jelentett a község életében, a legnagyobb beruházása - 1 millió forinttal - a község villamosítása volt. A faluban 1948. október 10-én gyűlt ki a fény. A tervidőszakban újjáépítették a farkiréti iskolát, utak, kutak építését, javítását végezték el, ugyanakkor számos célkitűzést nem tudtak megvalósítani.^{16.}

Az 1949-50-től kibontakozó szocialista fejlődés során Algyő semmilyen lényeges létesítményt nem kapott, amit a falu nagyságrendje indokolt volna, mert nem tartozott a fejlesztésre kijelölt /kiemelt/ községek közé.^{17.}

1950-ben Algyő az újjénnan létrehozott Szeged járás községe lett. A 81 tagú községi tanács az 1950. október 22-i választás eredményeként 1950. október 26-án tartotta meg alakuló ülését. A 9 tagú végrehajtó bizottság elnöke Boldizsár Ferenc, elnökhelyettese Herke István, titkára Csehó István lett.^{18.}

A község életére jelentős hatást gyakorolt a mezőgazdaság szocialista átszervezésének megkezdése, a termelőszövetkezeti mozgalom elindulása.

Az első, közös gazdálkodásra irányuló kezdeményezés már 1948-ban létrejött a községben a nagybérletek megszüntetését követően agrárproletárokból álló táblás csoport formájában, de a csoport működését csak 1949 őszén törvényesítették. A Szabadság néven működő termelőszövetkezeti csoport 1949 decemberének végén 160 kh földterületen gazdálkodott, és 25 tagja volt.^{19.}

Az 1949-1950 fordulóján meginduló első nagy átszervezési hullás eredményeként alakult meg a Hajnal Tszcs, 1950. február 20-án 18 taggal, 12 családdal, 81 kh földterülettel.

1950. végén, 1951 elején a két tszcs Új Élet néven egyesült.^{20.}

Az I. ötéves terv időszakában jelentős fejlesztések valósultak meg a községben: 1950. októberében kultúrházat avattak. 1951-ben elkészült az iskolafürdő, 1953-ban megvalósult az ötéves terv legnagyobb beruházása /203000 Ft/, az új iskola. Folyamatosak voltak az út, kút- és járdaépítések, azonban az egyre fokozódó nehézségek és a központi hirtelforrások csökkenése miatt a község fejlődése 1951-1952-től kezdődően lassúbb a tervezettnél és az ígértnél.^{21.}

A Háziipari Szövetkezet 1951-ben, a Kisipari Termelőszövetkezet 1952-ben alakult meg Algyőn, ez utóbbi 28 alapító taggal, cipész, női- és férfi szabó, férfi fodrász, kovács és bogsnár részleggel. A Háziipari Szövetkezetnek-tekintettel, hogy piaci, tárolási és szakemberhiányból adódó nehézségei miatt jelentős veszteségei keletkeztek - a Szeged Járási Tanács 1953 végén a megszüntetését

és a Szegedi Háziipari Szövetkezethez csatolását javasolta.^{22.}

A községben a társadalmi és tömegszervezetek közül 1949-1956. között jelen volt a Hazafias Népfront, a DÉFOSZ, DISZ, a Magyar-Szovjet Társaság, az MNDSZ és a Szabadságharcos Szövetség helyi szervezete. Ténylegesen azonban - mozgáster hiányában-tömegkapcsolatot nem tudnak biztosítani.^{23.}

Az MDP Központi Vezetőség 1953. júniusi határozatát követően meghirdetett új kormányprogramot Algyőn is jelentős fejleménynek értékelték, de az ezt követően deklarált, egymásnak ellentmondó célok és feladatok növelték a bizonytalanságot, zavart váltottak ki a községben is. Jelentős eredmény, hogy az Új Élet Termelőszövetkezet tagságából a júniusi határozatát követően 52 tagból 41-en maradtak a szövetkezetben.

Az 1954. évi tanácsválasztáskor Algyőn a korábbinál kisebb létszámú, 50 tagú tanácsot választottak. Az 1954. december 3-1 alakuló tanácsülésen - mivel a tanácstagok nem tartották törvényesnek és helyesnek, hogy a VB tagjait általános és nem egyenkénti szavazással választották meg - újrászavazás történt, névszerinti szavazással. A VB jelentősen kicserélődött, 6 új tagja lett. A három vezető funkcionáriust újraválasztották, de a járási tanács a sertés-
vágások túlzott engedélyezése miatt nem fogadta el a választást. Újbóli szavazással a tanács VB elnöke Pászti József, elnökhelyettese Paulisz Béla lett.^{24.}

Az MDP Központi Vezetőség 1955. márciusi határozatát követően elindított, erőltetett termelőszövetkezeti fel-

fejlesztés Algyőn nem vezetett eredményre. Az Új Élet Termelőszövetkezet taglétszáma valamelyest nőtt ugyan - zömben földnélküli belépőkkel -, újabb közös gazdaságot azonban nem sikerült létrehozni. A számszerű fejlesztésben a járásban ekkor az utolsó helyet foglalta el a község.^{25.}

Az 1956. évi gyenge termés, a vízkár az Új Élet Termelőszövetkezetben munkakedvcsökkenést, további kilépéseket eredményezett. A közös gazdaságnak 1956. szeptemberében 71 tagja volt és 820 kh földdel rendelkezett - azaz több mint 11 kh föld megművelése jutott egy tagra. A szövetkezet - miután a rize és takarmánytermése jó volt és vetőmagkölcsönt is kapott, valamint az állam a kenyérgabona beadást 1957-re halasztotta - munkaegységenként 7-8 Ft-ot és 3 kg kenyérgabonát kívánt kiosztani a zárazamadáskor. Ez tagonként átlagosan évi 300 munkaegységet alapul véve 2400 Ft-nak és 900 kg gabonának felelt meg. Az egyéni termelők helyzete sem volt azonban túlságosan jó, mert sokan a vetőmagjukat is beszolgáltatták.^{26.}

A fenti tényezők is hozzájárultak a közhangulat romlásához.

1956. július 4-én rendkívüli együttes ülést tartott Algyőn az MDP Községi Végrehajtó Bizottság, a Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága és a Hazafias Népfront, s az ezt követő napon nagygyűlésen felülvizsgálták a kulákként nyilvántartott személyeket. A 20 nevet tartalmazó listáról 3 főt töröltek mindössze, s egyet közülük az együttes ülés javaslata ellenére.

1956. nyarától a tanácsülés fórumán egyre nyiltabban

kerülnek felszínre azok a vélemények és javaslatok, amelyek a község és dolgozó parasztságának közvetlen és jogos érdekeit képviselik.^{27.}

Az egyre ellentmondásosabbá váló országos politikai helyzet, a termelőszövetkezeti mozgalommal kapcsolatban megnyilvánuló bizonytalanság érezteti hatását és jellemző 1956. őszén Algyő községre is.

2./ Ellenforradalmi események és a politikai konszolidáció

Algyőn

Az országban 1956 őszén lezajlott ellenforradalom eseményei nem okoztak "nagy vihart"^{28.} Algyőn, de politikai, gazdasági hatásukat tekintve nem is múltak el nyomtalanul. Fegyveres provokációra ugyan nem került sor, október 24-ét követő négy napon keresztül azonban tüntetések zajlottak le. Az első napon felvonuló mintegy 40 főnyi fiatal "még csak" a nemzetiszínű zászló és a gyászlobogó kitűzését követelte a tanácsháza homlokzatára, e miután ez teljesült, Kossuth-nótákat énekelve a tüntető fiatalok a főutcán elvonultak. A tüntetés második és harmadik napján - helyi viszonylatban jelentősenek számító - 80-100 főnyi tömeg vonult fel a tanácsházához, politikai jellegű követelésekkel. Kérték a tanácsháza tetején szóló rádió elhallgattatását, Sztálin képeket követeltek, eltávolították a tanácsházáról az anyakönyvi táblát /cimert/. Követelte a tömeg a begyűjtési iroda felnyitását és az iratok elégetését. Az

események elfajulását látva "a tömeg között megjelentek komoly emberek is"²⁹, akiknek sikerült meggyőzniük a tüntetőket, hogy a begyűjtési okmányok megsemmisítése ésszerűtlen fennakadást okozna a közigazgatásban.

Október 28-án a lakosok 30-40 főnyi csoportja gyűlt össze a kultúrháznál, és saját körükből "munkástanácsot" választottak, amelynek tagjai az országzászló előtt egyenként esküt tettek. Kijelölték maguk közül a VB funkcionáriusokat "és kezükbe vették a község vezetését".³⁰

A "hazafias" és "48-as" mezben indult ellenforradalmi megmozdulások tehát elvezettek a néphatalom törvényesen választott helyi testületének eltávolításához, illetve az ellenforradalmárok egy maroknyi csoportja által törvénytelenül "választott" testülettel történő felváltásához.

A korabeli dokumentumokból nem tűnik ki az, hogy kik voltak azok a "komoly emberek", akik józanságra intették a tüntetőket. Annak sem található nyoma, hogy a helyi párt- és tanácsi szervek határozott kísérletet tettek volna az események ilyenirányú kimenetelének megakadályozására. Az évek során belső utasítások végrehajtására és várására berendezkedett helyi szervek ezek hiányában a kialakult körülmények közepette képtelennek bizonyultak az önálló elhatározásra és cselekvésre.

Az ellenforradalmi események időszakában a községben "16 becsületes dolgozót" távolítottak el munkahelyéről az ellenforradalmárok, akik fegyverekkel és fegyveres őrséggel is rendelkeztek.³¹

A közbiztonság lazulását mutatja, hogy betöréseket követtek el a földművesszövetkezet két boltjában. Fellazult a gazdálkodási fegyelem az FMSZ-nél, és a később lefolytatott vizsgálat megállapítása szerint emiatt 130 ezer Ft kár érte a szövetkezetet.^{32.} Megdézsmálták az Új Élet Tsz közös tulajdonát is, de a termelőszövetkezetet az ellenforradalom nem volt képes szétverni.^{33.}

Az ellenforradalom céljai azonban - amint ez a falusi lakosság vonatkozásában országszerte történt - Algyőn sem találtak bázisra a parasztság körében. Az állami, szövetkezeti és egyéni gazdaságokban rendben elvégezték az őszi munkát. A községben az őszi gabona vetésterülete meghaladta az 1955. évit. Folyamatos volt a KTSZ munkája. A lakosság ellátása gyakorlatilag megoldott volt az ellenforradalom alatt.^{34.} Az okozott súlyos politikai kárt ugyan nem kisebbíti, de az ellenforradalom helyi befolyásának mértékét jól kifejezi, hogy szervezeti bázisának létrehozásában a község lakosságának csak szűk rétege, maroknyi csoportja vett részt.^{35.}

A népi hatalom megvédésében, megszilárdításában, a dolgozó emberek felvilágosításában, az eszmei-politikai zűrzavar leküzdésében, a szocializmushoz hű helyi erők megszervezésében kiemelkedő jelentőségű volt a Magyar Szocialista Munkáspárt 1956. november 4-i megalakulása és a párt Ideiglenes Központi Bizottságának MDP volt tagjaihoz intézett felhívása.

Az IKB felhívására, az MSZMP Csongrád megyei és Szeged járási Ideiglenes Intéző Bizottságainak segítségével

- egyes források szerint-már november 7-én³⁶. megkezdődött Algyőn a párt újjászervezése.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt kormány november 7-i fel-
szólítását követően november 10-én ismét jelentkezett munka-
helyén a tanács régi vezetősége. A "munkástanács" azonban
csak 1957. január 16-án adta át helyét a korábbi választott
testületnek.

1957. január 12-én taggyűlést tartott az MSZMP községi
szervezete. A taggyűlésen az MSZMP Csongrád megyei IB képví-
seletében Hrabovszki Mihály, a Szeged járási IB képviseleté-
ben Dombi Gyula - aki kezdettől irányította, segítette a
községben a rend helyreállítását - vett részt. A felvett
jegyzőkönyv szerint a pártszervezetnek ekkor 15 tagja volt.
Az MSZMP helyi intéző bizottságának tagjaként a jegyzőkönyv
Lele Andrást, Farkas Vilmost és Süli Józsefet nevezte meg.
Utóbbi azonban az EPOSZ titkáráként volt jelen a taggyűlé-
sen.

A taggyűlésen Farkas Vilmos elnökölt. Az első napiren-
di pont keretében tagfelvételekről /átigazolásokról/ döntöt-
tek és felvették a pártszervezetbe Pataki Ferencet, Herédi
Mihályt és Lele Andrásnét. A második napirendi pont kereté-
ben Dombi Gyula tájékoztatta a pártszervezet tagjait az el-
lenforradalmi eseményekről az IKB 1956. december 2-5-i ülés-
ének elemzése alapján.

A taggyűlésen felszólaló kommunisták a községben az 1956.
október 23-át követő megmozdulást ellenforradalomnak minő-
sítették - párhuzamot vontak az országos és helyi események

között. Rámutattak, hogy az ellenforradalmárok még mindig aktívak Algyón. Felhívták a figyelmet az agitáció fontosságára és a községben működő különböző szervek összefogásának szükségességére.

Bírálták a tanács végrehajtó bizottságát azért, hogy nem törődik a községi ügyekkel, holott időszerű volna az intézkedés a vetőmagvak beszerzésére, a tavaszi mezőgazdasági munkák megszervezésére.³⁷ A községi pártszervezet tagszámaának emelkedéséhez, az MSZMP politikai befolyásának növeléséhez jelentékenyen hozzájárult a községi IB /vezetőség/ 1957. február 13-1 ülése, amelyen kialakították a vezetőségen /IB/ belüli munkamegosztást, kialakították javaslatukat a pártcsoportok vezetőire és meghatározták a társadalmi és tömegszervezetekkel összefüggő pártmegbízásokat. Az ülésen részt vettek az intéző bizottság tagjai: Lele András és Farkas Vilmos, továbbá id. Csernus Sándor és Pászti József. Az elnöki és pártadminisztrációs feladatokkal Lele Andrást bízták meg. Boldizsár Ferencet a földművelőszövetkezet, a tangazdaság, a termelőszövetkezet dolgozói, valamint a pedagógusok körében végzendő pártmunkával, Pataki Ferencet az EPOSZ-fiatalok szervezésével és nevelésével, Berta Sándort a Hazafias Népfront megszervezésével bízták meg a vezetőség /IB/.

Pártcsoport bizalminak jelölték Lele Illés, Kecskeméti Ferenc, Tóth Ernő és Bálint Sándor párttagokat. Foglalkozott a vezetőség /IB/ az ifjúság körében és az FMSZ-nél folyó ellenséges tevékenységgel és úgy döntött, hogy meghívja

üléseire az iskola igazgatóját, valamint az FMSZ vezetőjét, hogy megvitassák velük, miként hajtják végre a két területen a párt és a kormány határozatait.³⁸

Az intéző bizottság döntéseit a február 27-én 36 párttag részvételével megtartott taggyűlés megerősítette. Az addig két tagú intéző bizottságot 3 fővel - id. Csernus Sándor, Pataki Ferenc, Boldizsár Ferenc - kiegészítették.

A taggyűlés átigazolási kérelmekről döntött, amelynek során kitűnt, hogy eddig a volt MDP tagok kérték felvételüket az MSZMP soraiba - új tagok nem jelentkeztek. Érzékelve ennek jelentőségét, az elhangzott kül- és belpolitikai tájékoztatókhoz kapcsolódva a felelősök hangoztatták, hogy a külterületen sürgősen meg kell kezdeni az aktív pártmunkát kisgyűlések formájában, mert "várják azt a tömegek". Szükségeseznek tartották, hogy a vezetőség rendszeresen számoltassa be a község területén a gazdasági és tanácsai vezetőket, hogy "a tömeg legyen tájékozódva ezen keresztül munkájukról". Aggodalmukat fejezték ki a párttagok amiatt, hogy a járási tanács VB nem intézkedett még a tavaszi vetőmagcseréről. A tavaszi vetési munkákat sürgősen meg kellene kezdeni, a ehhez 50 q árpa és 50 q zab beszerzése szükséges.

A taggyűlésen az Új Élet Termelőszövetkezetben dolgozó párttagok önálló pártszervezet megalakítását kérték. Formálisan ez megtörtént és megválasztották a pártszervezet 3 tagú vezetőségét.³⁹ Ténylegesen azonban az Új Élet Tsz-ben a pártszervezet megalakulására csak később került sor.

Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1957. február-jában-márciusában szorgalmazta a tanácsok teljes üléseinek előkészítését, illetve összehívását.⁴⁰ Algyő község tanácsa március 10-én tartotta meg első rendes ülését az ellenforradalom óta.

Az 50 tanácstag közül 29-en jelentek meg, 8 tanácstag igazoltan, 12 igazolatlanul maradt távol.⁴¹ A tanácsülést Pászti József vb elnök nyitotta meg.

Az ülés három napirendi pontot tárgyalta: 1./ Októberi események ismertetése, 2./ Minisztertanács 10. törvényerejű rendeletének, valamint a mezőgazdasági adó- és közsej-fejlesztési terv ismertetése, 3./ Előterjesztések, indítványok, javaslatok.⁴²

Az első napirendről szóló beszámoló rámutatott, hogy az ellenforradalom következtében meglazult a tanács és a lakosság közötti kapcsolat. A tanács vezetőinek és tagjainak komoly feladatot jelent az ezen történő változtatás, a lakosság és a tanács közötti bizalom helyreállítása, amit az is hátráltatott, hogy a tanácstagok egy része nem vesz részt a tanácsüléseken.

A kormány begyűjtést eltörölő és a tagosításokkal kapcsolatos sérelmek orvoslásáról szóló rendelete kedvező visszhangot váltott ki Algyő lakossága körében. Megnőtt a földhöz való ragaszkodás, amit az is érzékeltet, hogy 1957. február 28-ig 105, a későbbiekben további 9 kérelem érkezett a tanácshoz. Összesen 595 kh földet kértek vissza. A

tanácsülés határozatot hozott a rendelet körültekintő végrehajtására, ami nem kis gondot jelentett, mivel a kincstári tartalékföldeket bérbe adták, s a bérleti szerződések 1957 végén és 1958-ban jártak le.^{43.}

A problémát úgy oldották meg, hogy az Új Élet Tsz 362 kh földet leadott. A 114 kérelemből a végrehajtó bizottság 83-at talált jogosnak, 31 kérelmet elutasított. A 83 igénylőnek összesen 187 kh földet utaltak ki. Ezen felül 123 olyan egyéni gazdálkodónak juttattak még földet, "akik egyáltalán földterülettel nem rendelkeztek", és 38 kh háztáji földet biztosítottak a pedagógusok részére.^{44.}

A sérelmek gyors orvoslása, a kormányrendelet gyors végrehajtása növelte a lakosság bizalmát, javította a politikai hangulatot. Ugyanakkor továbbra is "elleneséges hangulat" tapasztalható a pedagógusok körében, az FMSZ-nél. Folyik a süttőgő propaganda a szövetkezetekkel kapcsolatban és az UNRA csomagok szétosztásával összefüggésben. A pártszervezet határozottabb fellépést sürget a belügyi szervek részéről, s ezzel egyidőben politikai eszközökkel is fellép az ellenferradalom idején kompromittálódott személyek eltávolítása érdekében. A volt MDP tagok egy része ebben a helyzetben ingadozik, de folyamatosan érkeznek a pártszervhez az átigazolási és új tagfelvételi kérelmek is. Március 19-i taggyűlésén a községi pártszervezet megbizsa a vezetőséget, hogy tárgyalja meg a KISZ-alapszervezet létrehozását, és számoljon be a végzett munkáról.^{45.}

A pártszervezet április 24-i taggyűlésén megalakították 8 fővel az algyői KISZ csoportot, amelynek tagjai lettek: Pataki Ferencné, Pósa János, Pósa Jánosné, Süli József, Varga Mihály, Varga Mihályné, Fekete János. A csoport vezetésével Pataki Ferencet bízta meg a taggyűlés. Az EPOSZ szervezet továbbra is fennmaradt, és csak 1957. augusztus 30-át követően szüntette be tevékenységét, miután "jáva ifjúságát beszervezik a KISZ-be és kiegészítik a vezetőséget a KISZ-nél."⁴⁶.

A népi demokratikus államrend fokozottabb védelmének, a termelés zavartalanságának biztosítása, valamint az esetleges ellenforradalmi kísérletek hatékonyabb elhárítása céljából az Elnöki Tanács 1957. február 19-i törvényerejű rendelete alapján hozták létre a Munkásőrséget.⁴⁷

A fegyveres szervezet Szeged járási egységébe Algyőn április 24-én a párttaggyűlés a munkásőröknek választotta meg: Herédi Mihályt, Huszka Józsefet, ifj. Pósa Andrást, Kispál Ferencet, id. Csornus Sándort, Kátai Józsefet, Pászti Józsefet, Boldizsár Ferencet, Nyári Jánost és Kabók Jánost. A rajparancsnok Pósa András - 1957. október 10-ét követően pedig Farkas Vilmos lett.⁴⁸

Három pártszervezet - községi, Nagyfa, Tangezdáság - kommunisáinak részvételével, az MSZMP június 27-29-i országos értekezletére történő felkészülés jegyében, jó helyi politikai légkörben került sor 1957. június 5-én Algyőn az összevont taggyűlésre. A pártnak akkorra 60 tagja volt a községben. Az összevont taggyűlésen a megyei párt-

aktíva alapján Boldizsár Ferenc tartott beszámolót politikai és gazdasági kérdésekről. A tömegszervezetekről szólva hangsúlyozta, hogy a jövőben a párttagoknak "a tömegek felé kell fordulni, és ebben nagy szerep és feladat vár a megválasztott egységes falusi vezetőségre". Ez összecseng az országos pártértekezlet megállapításával. A beszámolót követő felszólalások elemezték az ellenforradalom óta megtett utat, s foglalkoztak a tanulságokkal. Az összehívott taggyűlés megválasztotta az Algyő Községi Egységes Vezetőség 11 tagját. Június 24-én tartott ülésén választotta meg tagjai közül a testület a tisztségviselőket. Az egységes vezetőség elnöke Boldizsár Ferenc, titkára Farkas Vilmos lett.⁴⁹

A választást követően Farkas Vilmost és Boldizsár Ferencet a községi pártszervezet taggyűlése felmentette funkciójukból, és július 30-án a vezetőség tagjává választották Lelc Illést, valamint Tóth Istvánt.⁵⁰

Az MSZMP júniusi országos értekezletét követően a helyi pártszervezetek eredményes munkát végeztek a párt politikájának megvalósítása érdekében. Folyamatosan dolgoztak a tömegszervezetek megerősítésén. A politikai intézményrendszer rendeltetésszerűen működött a községben, a tanács testületei és bizottságai rendszeresen üléseztek. A tanácsban 8 tagú kommunista csoportot hoztak létre. Az általános iskolában a tanévkezdést követően MSZBT tagcsoport alakult.⁵¹ December 5-én a tanács egészségügyi állandó bizottságának ülésén megalakították a Vöröskereszt helyi szervezetét és megválasztották a vezetőséget, amelynek elnöke Dr. Szobonya

Miklós, titkára Uhercsák Jánosné lett.^{52.}

A politikai helyzet normalizálódásával párhuzamosan javult az adófizetői morál, és a lakosság igyekezett a községfejlesztési hozzájárulást befizetni. Az 1957-ben befolyt 80 ezer forintból hidat építettek a Rákóczi-telepi csatornán, tatarozták a sportpálya öltözőjét, tűzoltó-öltönyöket vásároltak. Megépült 500 m téglajárda, 3 kútkifolyó, kikövezték a piactérre vezető kocsitutat, és elkészült az autóbuszgarázs, amely feltétele volt a Szeged és Algyő közötti rendszeres autóbuszközlekedésnek. 1957-ben a buszjárat megindult. A létesítmények megvalósításához a lakosság 34000 forint értékű társadalmi munkával járult hozzá.^{53.} Az előzmények ismeretében ennek politikai jelentősége nem lebecsülendő.

A községi tanács 1958. évi első ülésén módosították a tanács állandó bizottságainak összetételét. Kihagyták az állandó bizottságokból azokat, akik nem tagjai a tanácsnak. A bizottságok elnökeit érintően a módosítás két esetben járt személyi változással.^{54.}

A tanácsülés 1958. február 28-án szavazott az éves községfejlesztési hozzájárulásról. A tervezett létesítmények megvalósításával egyetértett, de a VB indítványával szemben /15 %/ a községfejlesztési hozzájárulást a jövedelemadó 10 %-ában fogadta el.^{55.}

Az MSZMP Központi Bizottsága Politikai Bizottságának 1957. november 21-i határozata alapján 1958 tavaszán Csongrád megyében is újjászerveződtek a népfrent bizottságok.

A megye községeiben azonban nem mindenütt ismerték fel a párt népfrontpolitikájának jelentőségét, és ez elsősorban a népfront bizottságok összetételében tükröződött /pl. kevés fiatalot vontak be/. Az év elején a megyében 250 népfront-jellegű rendezvényt tartottak, amelyek tartalma a békemozgalomra, kulturális és ismeretterjesztő tevékenységre, az ifjúság szocialista nevelésére, a társadalmi tulajdon védelmére, a haladó nemzeti hagyományok ápolására irányult. A szegedi járásban 17 ezren vettek részt a megmozdulásokban. Algyőn a népfront kezdeményezésére a piactér kikövezéséhez és vízelvezető árok építéséhez 30 ezer forint értékű társadalmi munkával járult hozzá a lakosság.^{56.}

A községi tanács 1958. március 29-i rendkívüli ülésén Zombori János tanács tag jelentette be, hogy Algyőn is megalkult a Hazafias Népfront Bizottság, amely "sokkal erősebb, mint az elmúlt években volt." Rámutatott, hogy a bizottság rendszeres működését akadályozza, hogy nem rendelkezik megfelelő helyiséggel, ahol tagjai összejöhetnének a feladatok megbeszélésére, mert a kultúrházat teljes egészében az ifjúság használja. Javasolta, hogy a tanács biztosítson a népfront bizottság részére egy megfelelő helyiséget - s a következő megjegyzése a fentebb említett fogyatékeség jelenlétére utal - "ahol az idősebb emberek is esténként összejöhetnek szórakozni".^{57.}

Az 1958. november 16-i választások alkalmával Algyő lakossága is a munkáshatalom mellett szavazott. A választás eredménye a Hazafias Népfront jelöltjeinek fölényes győzel-

mét, az ellenforradalmi tényezők vereségét hozta magával a községben is. A nyugati ellenséges propagandakampány, amely a választások bojkottálására irányult ebben az időszakban, sem az országban, sem Csongrád megyében, s Algyőn sem talált egyetértésre.

Országosan a választásra jogosultak 98,4 %-a vett részt a szavazáson és a szavazók 99,6 %-a szavazott a Hazafias Népfront jelöltjeire.^{58.}

Csongrád megyében a választók 98,5 %-a szavazott le, e közülük 99,5 % a HNF jelöltjeire. A szegedi járásban ez az arány 99 %, illetve 98,9 %.^{59.}

Algyő 3374 választásra jogosult lakosa közül 3331 járult a szavazóurnákhoz - a választásra jogosultak 98,73 %-a. A Hazafias Népfront jelöltjeire szavazott 3286 fő, a szavazásban részt vevők 98,65%-a. 1,14 % volt az érvénytelen, 0,21 % az ellenszavazatok aránya.

Algyő megyei tanácstagja Lakatos József, járási tanácstagja Dombi Gyula lett a választás eredményeként.

A választást követően 1958. december 3-án tartotta alakuló ülését a községi tanács, ahol 9 tagú végrehajtó bizottságot választottak: Pászti József, Boldizsár Ferenc, Berta Sándor, Farkas Vilmos, Pósa András, Zombori István, Urbán Béláné, Varga Ferenc és Juhász István személyében. Eeküdtel után a VB saját tagjaiból megválasztotta az elnöknek Pászti Józsefet, elnökhelyettesnek Boldizsár Ferencet, VB titkárnak Bertá Sándort. A végrehajtó bizottság tagjai közül öten 1954-ben is tagjai voltak a testületnek. A tanácsülés

öt állandó bizottságot választott, amelyek közül - előrevelve a közeljövő feladatait és egyben a község gazdasági-szociális helyzetét is tükrözve - a mezőgazdasági állandó bizottság 9 tagú, a többi bizottság 5 tagú volt. A megválasztott állandó bizottságok tisztségviselői a következők:

1./ Községfejlesztési Állandó Bizottság, elnöke: Török Sándor, titkára: Széll Ernőné; 2./ Pénzügyi Állandó Bizottság, elnöke: Herke István, titkára: Pál Lajos; 3./ Egészségügyi és szociálpolitikai Állandó Bizottság, elnöke: Karsai Ferenc, titkára: Suti Mihály; 4./ Oktatási Állandó Bizottság, elnöke: Csapó Béla, titkára: Váradi Lajos; 5./ Mezőgazdasági Állandó Bizottság, elnöke: Bene János, titkára: Nyári János.

Az alakuló tanácsülésen részt vett Fehér Lajos, az MSZMP megyei bizottságának titkára. Felezőelölésében felhívta a figyelmet arra, hogy a november 16-án kapott "nagy" bizalommal a tanácstagok éljenek is, de helyesen használják fel, legyenek méltók rá. Legyenek ugyanakkor bizalommal a választóikkal szemben, "mert az elkövetkezendő időkben a munkájuk közben adandó nehéz helyzeteket csak úgy tudják megoldani, ha a bizalom kölcsönös".⁶⁰

A választási munkában nagyszámú pártonkívüli aktivista is részt vett, és Algyőn is tovább erősödött a párt és a tömegek kapcsolata.⁶¹

A tanácsülés 1958. december 19-én tárgyalta meg a 3 éves községfejlesztési tervet, és a végrehajtó bizottság által javasolt létesítmények megvalósítását elfogadta, "mivel azok a lakosság életszínvonalának emelését segítik elő".

A konkrét célkitűzéseket és a pénzügyi fedezetként a szerény, 511000 Ft előirányzatot figyelembe véve a terv azonban nem tűnik különösen koncepciózusnak. A fejlesztési elképzelések között a legjelentősebb tétel a villanyhálózat bővítése, amelyhez évenként 20 ezer Ft felhasználását terveztek. Túlcsúlyos szerepel a tervben a kül- és belterületi utak, bekötőutak javítása, felújítása.^{62.}

Az ellenforradalmat követő időszak politikai eseményeit összegezve arra lehet következtetni, hogy a községben szocializmushoz hű erők az MSZMP és a Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány útmutatásai, határozatai alapján viszonylag gyorsan, 1957 közepére minden téren magukhoz ragadták a kezdeményezést és a politikai irányítást.

Kiszorították a vezető pozíciókból az ellenforradalmi beállítottságú személyeket.

Eredményes munkát végeztek a párt tömegkapcsolatainak megerősítése, a lakosság bizalmának meggyerése érdekében. A viszonylag gyors konszolidáció egyik feltétele volt az is, hogy az ellenforradalmi eszméket, célokat a falu lakosságának döntő többsége nem fogadta el. Ugyanakkor az is kitűnik, hogy kellő felvilágosítás, eszmei-politikai útmutatás hiányában a dolgozó parasztok egy ideig védtelenek voltak ezekkel az eszmékkel szemben.

3./ A község mezőgazdaságának szocialista átszervezése

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1957. júliusában tette közzé agrárpolitikai téziseit, amelyek - többek között - leszögezték: "az MSZMP ... olyan agrárpolitikát kíván kialakítani, amely figyelembe veszi az elmúlt évek tapasztalatait, jelenlegi helyzetünket és erősíti a munkásparaszt szövetséget, fejleszti a mezőgazdasági termelést, közelebb jut a parasztság fő termelőrétegeihez, a kis- és középparasztokhoz, és sikeresen oldja meg a mezőgazdaság szocialista átépítésének nagy feladatait."

A tézisek arra is rámutattak, hogy a mezőgazdaság szocialista átalakításának fő útja a szövetkezés, mégpedig a mezőgazdasági termelőszövetkezet, amelyben községek a termelési eszközök, közösen végzik a munkát a termelés minden ágában, a jövedelem túlnyomó részét a végzett munka alapján osztják el, évenként jövedelmüknek legkevesebb 5 %-ával gyarapítják a közös vagyont, közösen végzik a beszerzést és értékesítést, a gazdálkodást éves terv alapján folytatják, pontos nyilvántartást vezetnek és szocialista szellemben nevelik tagjaikat. A tézisek fontos elvként rögzítették a fokozatosság érvényesítését, s kimondták, hogy szükség van az alacsonyabb típusú, egyszerűbb szövetkezeti formákra is.^{63.}

Az MSZMP KB agrárpolitikai téziseit az algyői kommunisták 1957. augusztusában ismerték meg, és egyetértéssel fogadták. A nagyüzemi gazdálkodás fejlesztésének lehetőségét ekkor a földművelőszövetkezet keretében szakcsoportok szervezésében és beindításában jelölték meg.^{64.}

Ez az elgondolás egyrészt megfelelt a tézisekben rögzített elvnek, hogy az egyszerűbb formákat is fel kell karolni, hogy az erősen tulajdonosi beállítottságú parasztság számára ezzel is könnyebbé váljon az út a nagyüzemi gazdálkodáshoz.

Másrészt tükrözte a megyében és a szegedi járásban fennálló általános helyzetet. Azt, hogy - bár a termelőszövetkezetek, termelőszövetkezeti csoportok számának csökkenése 1957 végére megállt - a közös gazdaságból kilépők száma még mindig meghaladta a belépőket:

A közös gazdaságok helyzetének alakulása Csongrád megyében

Megnevezés	Termelőszövetkezetek			Termelőszöv. csoportok		
	1956. X.1.	1957. XII.31.	1956. %-ában	1956. X.1.	1957. XII.31.	1956. %-ában
Téz, Tézcs száma	149	114	76,5	72	44	61,-
Családok száma	9558	5897	61,7	4507	3393	75,3
Tagok száma	12161	7205	59,2	5318	4065	76,4
Összes terület kh	73587	49363	67,-	22802	16909	74,2

1957-ben a megye közös gazdaságaiból kilépők aránya 40 %-kal haladta meg a belépőket: összesen 1509 belépő és 2117 kilépő volt a mezőgazdasági szövetkezetekben.

A fentiek is hozzájárulhattak ahhoz, hogy a megyében a helyi tanácsok a társulások szervezését helyezték előtérbe.^{65.}

Az ellenforradalom előtt a szegedi járás megművelt

földterületének 8,1 %-a, 1958. elején 5,5 %-a volt a szövetkezetek kezelésében, amelyben 1087 család, 1524 szövetkezeti tag gazdálkodott, 11462 kh földön.^{66.}

Algyőn az FMSZ keretében 1957-ben aprómagtermelő szakcsoportot létesítettek az agrártézisek útmutatása alapján. A községi tanács VB adott át a szakcsoport rendelkezésére 24 kh földet abból a területből, amit az Új Élet Tsz adott le a földigénylések kielégítése céljából.^{67.}

1957-ben országsezerte egészséges verseny indult meg az egyéni paraszti gazdaságok és a termelőszövetkezetek között, aminek eredményeként a termelőszövetkezetek - amelyeknek tagjai többségükben egykori agrárproletárok, szegényparasztok - földművelésben 1958-ban elérték és elhagyták a közép-paraszti gazdaságok termésátlagát, s lényegesen meghaladták a 8 holdon aluli kisparaszti gazdaságokét.^{68.} Algyőn mind az Új Élet Tsz, mind a Tangazdaság^{69.} terméseredményei is meghaladták az egyéni termelőkéit. A községi tanács 1958. október 29-i ülésén a tapasztalatokból kiindulva napirendre tűzte a termelőszövetkezet felfejlesztésével kapcsolatos intézkedéseket. A tanácsülés megállapította, hogy a község dolgozói egyre inkább foglalkoznak a szövetkezés gondolatával, és utasította a végrehajtó bizottság függetlenített vezetőit, hogy az eddiginél nagyobb munkát fejtsenek ki a termelőcsoport felfejlesztésének érdekében.^{70.}

Ismert, hogy a párt Központi Bizottsága 1958. december 7-én tárgyalta a termelőszövetkezetek helyzetét, és határozatot hozott a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről. Csongrád megyében is új lendületet vett a termelő-

szövetkezetek szervezése. Már 1959-re változott a megyében a földterület társadalmi szektorok közötti megoszlása. Területileg és gazdaságilag megegyezik a szocialista szektor, s növekedett az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek földterülete.

Csongrád megye földterületének megoszlása társadalmi szektorok szerint 1959-ben /kh/ ⁷¹.

Összes terület	Állami gazdaságok és vállalatok	Községi köz- vetlenül gaz- daságok	Termelő- szövet- kezetek	Mezőgazd. ház- táji gazda- ságok	Egyéni tagok gazda- ságok
749326	132274	59041	114894	8145	434972

Több mint kétszeresére nőtt tehát a megyében a szövetkezeti szektorban művelt földterület 1957-hez képest. Mindez jól mutatja az objektív feltételek érettségét, és a szubjektív feltételek érlelődését is a megye egész mezőgazdaságának szocialista átszervezéséhez. A decemberi határozat alapján a szegedi járásban 13 termelőszövetkezeti közösség szervezését tűzték ki célul, s közöttük volt Algyő is. ⁷².

Az MSZMP Algyő Községi Egységes Vezetősége 1959. február 5-i ülésén meghatározta a mezőgazdaság átszervezésével kapcsolatos helyi feladatokat. 30 tagú bizottságot hoztak létre a termelőszövetkezeti mozgalom támogatása céljából. A bizottságban a község párt-, tanácsi és tömegszervezeti tisztségviselői mellett részt vettek pártonkívüliek, sőt 6 egyéni dolgozó paraszt is. Bevonták a bizottságba a községben működő mezőgazdasági nagyüzemek képviselőit

és a területileg érdekelt sándorfalvi gépállomás agronómusát is.

Az egységes vezetőség határozata elsődleges feladatnak jelölte meg az Új Élet Tsz gazdasági megerősítését és taglétszámának növelését. A szövetkezet területi terjeszkedésére a Farkiréten, taglétszámának növelésére a Tisza jobb oldalán lát lehetőséget a határozat, a feladatként jelöli meg, hogy a kevés földdel rendelkezőket irányítsák az Új Élet Tsz felé.

Célul tűzi a határozat, hogy még 1959-ben kerüljön sor a Tisza jobb partján egy új, III. típusú termelészövetkezet létrehozására. Fő feladatnak azonban a pártvezetőség 1959-ben a lakosság körében olyan hangulat megteremtését tartja, amely alapja lehet a termelészövetkezeti mozgalom nagyobb mérvű beindulásának. A pártvezetőség határozata kötelezte a község területén lévő két állami gazdaságot, hogy február 21-ig készítsék el a termelészövetkezetet segítő politikai és gazdasági tervüket.^{73.}

Indokoltnak bizonyult az egységes vezetőség óvatossága, amikor nem tűzte ki célul 1959-re a mezőgazdaság átszervezésének befejezését. Az egyéni gazdálkodókat felkereső helyi és szegedi népnevelők 1959 telén viszonylag szerény eredményeket értek el, a "hangulat általában még tartózkodó" volt. Jól érzékelteti ezt a községi pártvezetőség titkárának a járási pártbizottsághoz küldött jelentése is, ami arról számolt be, hogy 1959. február 22-én, vasárnap 46 népnevelő 25 családot keresett fel, a belépési

nyilatkozatot azonban csak hárman írták alá, s az előző héten még ennél is kisebb eredménnyel agitáltak.^{74.}

Több tényező azonban már arra mutatott, hogy a község lakossága - ha indirekt módon is, de - kezd megbarátkozni a szövetkezeti gazdálkodás gondolatával. 1959-ben a földművesszövetkezetbe 41 új tag kérte a felvételét, és ezzel az FMSZ taglétszáma 1115-re, az összes bejegyzett részjegy 1222 db-ra emelkedett. 1958. december 1-én 112 taggal és 27500 Ft betétállománnyal megalakult Algyón a Takarékszövetkezet, amelynek 1960. január elejére már 250 tagja és közel 400000 forint betétállománya volt.^{75.}

1959 tavaszán és nyarán az algyői pártszervezetek politikai munkája a dolgozók felvilágosítására irányult, miközben ösztönözték az időszerű mezőgazdasági munkák jó minőségben történő elvégzését. A párttagok az egyéni parasztokkal folytatott beszélgetéseik során is tudatosították, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése az egyedüli járható út a falu lakossága számára.^{76.}

A község életének mozgalmas politikai eseményeihez tartozott az is, hogy 1959. április 23-án 3 párttaggal és 1 tagjelölttel megalakult az MSZMP alapszervezet az Új Élet Termelőszövetkezetben.^{77.} Algyón 1959. december közepén az Új Élet Termelőszövetkezet, a két állami gazdaság a földterület 41 %-át művelte nagyüzemileg.^{78.} A községben is döntő hatást gyakorolt a mezőgazdaság szocialista átszervezésére az MSZMP VII. kongresszusának határozata, amely közvetlen feladatul tűzte ki a szocializmus alapjai lerakásának

befejezését, a szocializmus építésének meggyorsítását.

1960 január-februárban "rövid 10 nap leforgása alatt 1150 algyői egyénileg dolgozó paraszt" lépett be a termelészövetkezetbe.⁷⁹ Az átszervezés lendületét jól érzékelteti az Új Élet Tsz pártszervezetének 1960. február 13-án kelt jelentése, amely szerint a szövetkezet taglétszáma február 1-én 247, február 6-án 350, február 12-én 414 fő volt. Február 12-ig 381 családnál végezték el a leltározást. Az új belépők által bevitt földterületből viszonylag nem sok, 13,8 % a szántatlan. Leltárba vettek 157 db lovat, 22 tehenet, 5 db növendékmarhát.⁸⁰

1960. február 2-án a községi tanács ünnepi ülést tartott. A tanácsülés határozata megállapította, hogy a község szántóterületének 95 %-a szocialista nagyüzemek kezelésébe került, és Algyőt termelészövetkezeti községgé nyilvánította.⁸¹ /Némi túlzás volt a felmérésben./

Három új termelészövetkezet alakult a községben: a Petőfi Termelészövetkezet január 30-án, a Napsugár Termelészövetkezet február 3-án, a Rákóczi Termelészövetkezet február 4-én tartotta meg alakuló közgyűlését.⁸²

A továbbra is egyénileg gazdálkodók számát 1960 decemberében mérték fel. Megoszlásuk birtoknagyság szerint a következő volt: 150 fő rendelkezett 400-800 négyszögöles, 60-70 fő 1 katasztrális hold területtel. A 3-10 kh-s földtulajdonosok száma 25-30.⁸³ A termelészövetkezetbe történő belépésükre 1960-61. telén került sor.

Az alakuló közgyűléseket követően megkezdődött a termelőszövetkezetek közös területének kialakítása, - a területrendezés és táblásítás, de a tavasztól ősziig tartó mezőgazdasági munkák miatt ez a tevékenység szünetelt, és csak 1961 elején fejeződött be. A további belépések eredményeként a szövetkezetek területe és taglétszáma még 1962-ben is valamelyet módosult.

A termelőszövetkezetek fontosabb adatai és mutatói 1961.

március 84.

Termelőszövet- kezet	Közös		Tagok	Egy tagra ju- tó közös		Közös föld-86. terület mi- nősége aranykorona
	Összes terület	Szántó kh		Összes terület	Szántó kh	
Algyő termelő- szövetkezetei együtt	4891	4486	943	5,2	4,8	13,18
Napsugár	798	780	174	4,6	4,5	16,4
Petőfi	1652	1505	358	4,6	4,2	11,7
Rákóczi	625	573	104	6,0	5,5	11,5
Új Élet	1816	1628	307	5,9	5,3	13,1

Területnagyságukat és taglétszámukat tekintve a szegedi járás 78 termelőszövetkezete között az algyői szövetkezetek a középmezőnyben helyezkedtek el. A járásban 22 termelőszövetkezet területnagysága volt 500-1000 kh között, és 39 termelőszövetkezet gazdálkodott 1001-2000 kh területen. A járási átlagban egy tagra jutó 5,3 kh közös szántóterületről az algyői termelőszövetkezetekben nem számottevő az eltérés. 87. A szövetkezetek átlagos 13,18 aranykoronás földminősége meghaladja a szegedi járás 9,3 aranykoronás átlag-

gát, és jó termőhelyi adottságúaknak számítanak. 1962-re a Petőfi Termelőszövetkezet területe számottevően, további 207 katasztrális holddal nőtt. Az Új Élet Termelőszövetkezet kivételével, amelyben 0,5 kh-val csökkent, nőtt az egy tagra jutó szántóterület. Ennek oka az, hogy az Új Élet Termelőszövetkezetbe a kisparcellák tulajdonosai, a három másik termelőszövetkezetbe középparasztok léptek be a későbbiekben.

A közös földterület megoszlása művelési ágak szerint

1962-ben /kh/

Termelőszövet- kezet neve	Összes közös terület	Szántó	Rét	Szőlő	Gyümöl- cső	Légelő
Algyői tisz-ek összesen	5215	4847	81	4	41	135
Napsugár	833	819	10	-	4	-
Petőfi	1859	1708	59	1	10	46
Rákóczi	707	686	2	-	3	10
Új Élet	1816	1634	10	3	24	79

A művelésbe nem vont egyéb terület /pl. nádas/ 107 kh volt.

A termelőszövetkezeti családok száma 1962-ben 965, a tagok száma 978 volt, 3,71 %-kal több, mint 1961 elején.⁸⁸

A termelőszövetkezetek megalakulása után az időszerű tavaszi munkák miatt sürgető feladat volt a cselekvőképes munkaszervezet kialakítása és a munkák megszervezése. Az alakuló közgyűléseken a Magyar Népköztársaság 7.sz. törvényerejű rendelete alapján kiadott alapszabályminta szerint

választották meg az elnököket, vezetőségeket és ellenőrző bizottságokat.⁸⁹ A vezetőségek azonban - a Rákóczi Termelőszövetkezet kivételével - 1962 végéig nem stabilizálódtak. Többször került sor vezetőségváltásra, elnökcserére, és szakembecserékre. Mindez kihatott a munkák megszervezésére, gazdálkodás folyamatosságára is. Gyakran szembe kellett néznie a nagyüzemi tapasztalatokkal nem rendelkező vezetőknek a tagság türelmetlenségével, kistulajdonosi szemléletével, magatartásával is. Emiatt a munkabrigádok megszervezése, a munkák elosztása temérdek gonddal járt. Még 1962 végén is jelentékeny volt a közös munkában távolmaradó munkaképes korú szövetkezeti tagok aránya a Petőfi Termelőszövetkezetben /29,5 %/ és az Új Élet Termelőszövetkezetben /23 %/.⁹⁰

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottságának 1960. április 12-i határozata alapján a politikai és gazdasági szervezőmunka további javítására az algyői új termelőszövetkezetekben is megalakultak a párt-szervezetek, a KISZ-szervezetek és nőbizottságok.⁹¹ A Rákóczi Tsz-ben 1960. április 27-én 6 tagú,⁹² április 28-án a Napsugár Tsz-ben⁹³ és a Petőfi Tsz-ben 4-4 taglétszámú párt-szervezet jött létre.⁹⁴ Tanyaközpont-jellegéből adódóan a Rákóczi Termelőszövetkezetben 1960 márciusában már nőtanács működött, a többi termelőszövetkezetben 1961-ben hozták létre a nőbizottságokat. Aktiv, a gazdasági feladatokra is mozgósítani tudó KISZ-alapszervezet a szövetkezetek közül a Rákóczi és Új Élet Termelőszövetkezetben műkö-

dött.^{95.}

A pártszervezetek a politikai szervező- és nevelőmunkájuk mellett 1960-62. között jelentős részt vállaltak a munkára történő mozgósításban, a munka és a közös gazdálkodás szervezésében.

A közös gazdálkodást a községben kialakult hagyományos termelési szerkezethez kapcsolódva kezdték meg a termelőszövetkezetek, és a későbbiekben is a növénytermesztés és állattenyésztés volt a meghatározó ágazatuk.

A növénytermesztésben az első időszakban a hagyományos agrotechnikai eljárásokat alkalmazták. A gépi munkákat zömében a Sándorfalvi Gépállomással végeztették. A gépállomás 1960-ban 35 szántó- és 28 univerzál traktorral rendelkezett, /15 lóerőre átszámítva/ összesen 75 traktoregységgel. Egy traktoregységre jutó traktormunkája 924 normálhold volt.^{96.}

A betakarítási munkáknál gépekkel segítette a szövetkezeteket a Nagyfai Célgazdaság és a Tangazdaság is. A növénytermesztési ágazatban kezdettől fogva meghatározó volt a kenyér- és takarmánygabona termelés. A gabonatermelés területi mutatóit a járási tervelőirányzatok határozták meg. 1960-ban az algyői termelőszövetkezetek 1218 kh-n termeltek kenyérgabonát, 1445 kh-n takarmánygabonát, ebből 983 kh-n kukoricát. Összesen 350 métermázsos kukorica értékesítésére kötöttek termelési szerződést. Szerződéses kötelezettséget vállaltak 180 kh cukorrépa, 40 kh sörárpa, 90 kh vöröshere mag, 25 kh paradicsom és 50 kh len termelésére.^{97.}

A kenyérgabona vetésterülete - az országos célkitűzéseknek megfelelően - a következő években Algyőn is nőtt. 1961-ben 1362 kh-n termeltek búzát.⁹⁸ Az 1962. őszi vetéstervben már 1737 kh kenyérgabona, s ezen belül 1200 kh intenzív búza termelése szerepelt.⁹⁹

A búza terméseredményei 1960-61-ben kedvezőek voltak, 1962-ben azonban 20 %-kal elmaradt az átlagtermés az 1960. évtől. Az aszályos időjárás ellenére 1962-ben az algyői termelőszövetkezetekben az Új Élet Termelőszövetkezet kivételével kiemelkedően jó volt a kukorica terméshezama a hibridvetőmagvak köszönhetően.

Fontosabb növények termésátlaga 1962-ben q/kh¹⁰⁰.

Termelőszövetkezet	Búza	Kukorica	Lucernaszéna	Fűszerpaprika
Napsugár	7,0	12,0	21,8	3,7
Petőfi	5,6	14,4	7,2	-
Rákóczi	6,1	18,7	17,8	8,5
Új Élet	7,1	3,0	17,6	4,9
Szeged járás termelőszövetkezet keleti szektora	6,8	8,0	14,7	17,0

A kenyérgabonából elért mérsékeltebb terméshezamokhoz a kedvezőtlen időjárás mellett hozzájárult az is, hogy 1961-ben az őszi betakarítás elhőzódott. Az őszi kalászosokat többnyire a kukorica helyére vetették, s emiatt a vetések későn keltek.

Az állattenyésztés, mint a gazdálkodás eredményességét is jelentősen meghatározó tényező, a közös gazdálko-

dás első évében még csak kialakulóban volt. Jól érzékelteti ezt, hogy az Új Élet Termelőszövetkezetben a közös állatállomány 49 szarvasmarha és 25 anyakoca,^{101.} a Rákóczi Termelőszövetkezetben 23 szarvasmarha és 40 darab sertés^{102.} volt 1960. július elején. Az előbbi esetben valószínűleg törzsellományról van szó. Nagy erőfeszítéseket tettek a szövetkezetek a közösbe bevitt állatállomány elhelyezésére, istállók, ólak kialakítására, mivel mindenütt az állatállomány jelentős fejlesztését tűzték célul. 1960-ban az Új Élet Termelőszövetkezet 800 férőhelyes sertésszállást és 80 férőhelyes növendék istállót, a Petőfi Termelőszövetkezet 100 férőhelyes sertésszállást és 25 férőhelyes szarvasmarhaistállót épített.^{103.}

A közös állomány egy részét azonban még 1961-ben is a termelőszövetkezeti tagok háztáji gazdaságaiban helyezték el. A döntően hitelből finanszírozott beruházások eredményeként 1962. végére a termelőszövetkezetek létrehozták az állattenyésztéshez szükséges létesítményeket, gyarapítva ezzel a közös vagyont is.^{104.}

Állatállomány alakulása 1961-1962. 105.

Megnevezés	darab									
	Szarvasmar- ha összesen	Tehén és elő- hasi üsző	Sertés	Anyakoca és előhasi koca	L ó	J u h	1961.	1962.	1961.	1962.
Algyő köz- ség össze- sen	1000	1304	463	484	3453	5024	325	494	280	257
Napaugár	32	64	.	.	124	308	.	-	43	30
Petőfi	41	96	.	-	249	804	-	-	66	53
Rákóczi	44	92	.	-	136	374	-	-	59	48
Új Élet	123	218	-	-	658	558	-	-	80	86

/Megjegyzés: . = nincs adat/

A község szarvasmarhaállománya 18 %-kal haladta meg 1962-ben az 1948. évit. A sertésállomány közel ötszörösére nőtt, a lóállomány 53,54 %-a az 1948. évinek. A termelőszövetkezetek állattenyésztésének dinamikus növekvő súlyát mutatja a községben, hogy 1961-ben az összes szarvasmarhaállomány 24 %-kával, 1962-ben már 45 %-ával, a sertésállomány 33,79 %-ával, illetve 40,68 %-ával rendelkeztek. A termelőszövetkezetek szarvasmarhaállománya a tárgyalt időszakban majdnem megduplázódott, és igen látványosan emelkedett a sertésállomány.

Az algyői szövetkezetek 1961-ben kezdtek el foglalkozni a baromfitermeléssel, mégpedig nagyon kezdetleges formában: a Rákóczi Termelőszövetkezet asszonyai elvállalták, hogy a tsz részére a háztáji gazdaságokból összegyűjtik a baromfit.¹⁰⁶ Az állategészségügyi előírások figyelmen kívül hagyása, a nem kielégítő tartási, gondozási körülmények és a szakértelem hiánya miatt az elhullás rendkívül magas, 50-60 %-os volt a későbbiek során megvásárolt állományban. A községi pártszervezetek összevont taggyűlésén észrevételezték, noha a baromfitermelés népgazdasági érdek, feltételei nem biztosítottak, s ezért a termelőszövetkezetek tartózkodnak a baromfitartástól.¹⁰⁷ Ennek ellenére 1962-ben a Napsugár Termelőszövetkezet kivételével mindegyik gazdaságban folytattak szerény méretű baromfitenyésztést.¹⁰⁸ Az állattenyésztés járási viszonylatban is dinamikus fejlődésében meghatározó szerepe volt az állami támogatásnak, a tenyészállat kihelyezési akcióknak és a szerződéses ter-

meltetésnek.

1962-ben a 100 kh-közös szántóra jutó számosállat tekintetébenna Rákóczi Termelőszövetkezet állt az élen az algyői szövetkezetek között 22,6, őt az Uj Élet Termelőszövetkezet követte 18,6 db számosállattal.^{109.} Az átlagosan 16,75 100 kh közös szántóra jutó számosállat az algyői szövetkezetekben 24,78 %-kal haladta meg a Szeged járási szövetkezetek átlagát.^{110.} A dinamikus fejlődés ellenére állati termékekből 1961-ben és 1962-ben is csak részben tudták terveiket teljesíteni az algyői termelőszövetkezetek. Hízósertés értékesítési tervét 1962-ben pl. csak a Napsugár Termelőszövetkezet teljesítette túl, a Petőfi és Rákóczi Termelőszövetkezetek értékesítése 40-55 %-kal, az Uj Élet Termelőszövetkezet teljesítése 15 %-kal maradt el a tervezettől.^{111.} Közrejátszott ebben, hogy az állatforgalmi vállalat a hízó alapanyagot nem mindig tudta leszállítani,^{112.} feltehetően azonban a gazdálkodási tervezési problémákkal is összefügg a tervteljesítés mértéke. A szarvasmarhatenyésztés egyik minőségi mutatóját, az egy tehénre jutó tejhozamot tekintve a tervet csak az Uj Élet Termelőszövetkezet teljesítette túl 1962-ben 10 %-kal. A másik három gazdaság teljesítése 43,29 és 18 százalékponttal marad el a tervezettől. A tejtermelés hozamait tekintve az algyői gazdaságok a közepes eredményt elért járási termelőszövetkezetek közé tartoztak.^{113.}

A közös gazdálkodás eredményeit értékelő zárszámadási közgyűlések közül az első két esztendőnek csak részle-

ges adatai ismeretesek. Az 1961. február eleji elő közös számvetés alkalmából parázs vita és kiélezett hangulat uralkodott a Petőfi és az Új Élet Termelőszövetkezetekben, a Rákóczi Termelőszövetkezetben a hangulat nyugodt volt.^{114.}

A Napsugár Termelőszövetkezet pénzügyi mérlege 0 szaldós volt. Saját eredmény alapján az egy munkaegységre jutó részesedés 9,51 forintot tett ki, beleértve a családonként kiosztott 3,06 mázsa kenyérgabonát is, és egy közös munkában részt vevő termelőszövetkezeti tag esetében évi 2531 forint jövedelemnek felelt meg. A járási pártbizottság első titkára és a járási tanács elnöke közös előterjesztésben javasolták a munkaegység értékének 15 forintra történő kiegészítését.^{115.}

A termelőszövetkezetek néhány zárázáradási mutatója 1961-1962.^{116.}

Megnevezés	Napsugár		Petőfi		Rákóczi		Új Élet	
	1961.	1962.	1961.	1962.	1961.	1962.	1961.	1962.
Termelési terv globális teljesítése %	.	65	.	65	.	83	.	.
Bevételi terv globális teljes. %	.	70	.	57,1	.	51	.	.
Egy tagra jutó részesedés: Ft								
- tervezett	.	6469	.	6552	.	12038	.	5327
- tényleges	.	5053	.	6955	.	6368	.	4400
Egy szántóegységre jutó gazdálk. eredmény Ft	763	1006	715	122	2248	1342	231	433
Fel nem osztható szövetk.alap /1000 Ft/	1039	1382	1701	1836	702	837	2425	2639
Tíz tiszta vagyona /1000 Ft/	1522	1732	1121	1108	1450	1724	4347	4279
Egy munkaegység értéke Ft/	.	9,80	.	15,35	.	11,88	.	12,59
Közös munkában résztvevő tagok	.	121	.	209	.	93	.	.

A Napsugár Termelőszövetkezet 215 ezer forint mérleghiánnyal zárta az 1962. évet. A Petőfi Termelőszövetkezet 1961. évi több mint 1,1 millió forintos mérleghiánya közel 2,5 milliós nagyságrendűre nőtt. Súlyos helyzet alakult ki az Új Élet Termelőszövetkezetben, ahol a veszteségrendezést követően is több mint 1,8 millió forint maradt a mérleghiány. A nagymérvű pénzügyi zavarok az aszályos esztendő által okozott termés kiesésekkel, a gazdálkodás fogyatékosságaival a gyenge vezetéssel és a termelőszövetkezeti tagok munkafegyelmével hozhatók összefüggésbe. Az időjárási viszonyok és a szubjektív tényezők mellett jelentősen befolyásolhatta a gazdálkodási eredményeket a termelőszövetkezetek gépesítettségének helyzete, a hagyományos paraszti munka és agrotechnika jelentős súlya. Fentebb kitűnt, hogy a területileg illetékes gépállomás teljesítményével nem tartozott az élenjárók közé. A négy termelőszövetkezet 1962-ben összesen 15 traktorral rendelkezett. Az e szempontból legkedvezőbb helyzetben lévő Petőfi Termelőszövetkezetben is 284 kh szántóterület jutott egy traktorra. Legrosszabb helyzetben 409 kh egy traktorra jutó szántóterülettel a Napsugár Termelőszövetkezet volt. Az éghajlati tényezőket ellensúlyozandó öntözéses gazdálkodást csak az Új Élet Termelőszövetkezet folytatott 30 kh területen.^{117.} A termelőszövetkezeti tagok munkában való érdekelttségének növelése céljából 1962-ben már mindegyik termelőszövetkezetben változtattak a jövedelemelosztási formán.

A korábbi munkaegység + terven felüli prémium jövedelemelosztási forma mellett főként a kapásnövények művelésében bevezették a részesművelést.^{118.}

Az 1962. év a termelőszövetkezetek életében azért is jelentős állomás, mert az alapszabály szerint ekkor nyílt lehetőség először a tagok kilépésére. A négy termelőszövetkezetben 101 termelőszövetkezeti tag jelentette be kilépési szándékát 1962. január 1 - július 25. között. A kilépni szándékozók földterülete 332 kh volt. A kilépéshez szükséges három év azonban az algyői szövetkezetek esetében a megalakulástól számítva nem telt le, s a kérelmeket a vezetőségek visszautasították.^{119.} Kedvező tény az, hogy az 1962. évi zárszámadások alkalmából a négy algyői termelőszövetkezetben együtt 19 új tagot vettek fel.^{120.}

4./ A község társadalmi szerkezete, fejlődése, a lakosság életkörülményei, politikai és társadalmi szervezetek 1959-1962.

A szegedi járás 30 községe közül Algyő azok között a kevesek között volt /Deezk, Dóc, Gyálarét, Kiskundorozsma, Sövényháza, Szatymaz/, amelyeknek lakossága nem csökkent, hanem nőtt 1949-1960. között, és 6,9 % szaporulatával csak Kiskundorozsma előzte meg.

Az 1960. évi népszámlálás adatai szerint Algyő népessége 5655 fő, 244 lakossal, 4,5 %-kal haladta meg az 1949. évit. A külterületen élő népesség aránya 1949-hez képest

14,2 %-kal csökkent - 20,4 %.^{121.}

1962-ben a fentiekkel ellentétes irányú mozgás van kibontakozóban. A községben a természetes szaporulat ebben az évben 44, és alig ellensúlyozza a 42 fő nagyságrendű negatív vándorlási különbözetet.^{122.}

Az 1960. évi népszámlálás adatai szerint az aktív keresők száma 3063 fő, amelyből 55,63 % mezőgazdasági, 15 % az iparban, 10,67 % az építőiparban, 3,98 a közlekedésben, 2,6 % a kereskedelemben foglalkoztatott, és 12,07 % az egyéb ágazatban munkavállaló.^{123.}

Az iparban munkavállalók közül 23 fő dolgozott a községben.^{124.}

A termelőszövetkezetek 1962. év végi taglétszámát alapul véve, a község aktív keresőinek 31,5 %-a, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak 56,74 %-a. Ennek részben az a magyarázata, hogy a termelőszövetkezetbe a családfők - illetve családonként 1 személy - léptek be. A termelőszövetkezeti családok száma csak kettővel maradt alatta a taglétszámnak.^{125.}

A volt középparaszti gazdasággal rendelkezők aránya négy termelőszövetkezet átlagában 17,9 %. A tagságon belül a Petőfi Termelőszövetkezetben 21,8 % és a Rákóczi Termelőszövetkezetben 20,4 % legmagasabb az arányuk, de lényegesen kisebb, mint a földreformot követően Algyő társadalmában.^{126.} Ugyanígy szembevetve 1949-hez képest a mezőgazdasági keresők súlyának jelentékeny csökkenése, az iparban és építőiparban foglalkoztatottak arányának számottevő

növekedése. Az iparban foglalkoztatottak 40-50 %-a Szegeden és Szeged környékén dolgozott. A helyi bolti kiskereskedelmet bonyolító földművesszövetkezeti alkalmazottak száma az 1958. évi 17-ről 1962 végére 34-re emelkedett. A községben háziipari, cipész, fodrász részlegzet működtető kisipari termelőszövetkezetnek 48 tagja volt, továbbá 18 magánkisiparos volt Algyőn 1962-ben. Az egységes pártvezetőség becslése szerint 1962 végén 100 főre tehető az analfabéták száma és 35-40 fő rendelkezett középiskolai végzettséggel. Harminchárom értelmiségit tartottak számon a községben, akiknek azonban döntő többsége nem helyben lakott, hanem "a falut csak 4-6 órás munkahelynek tekintik, busz- és vonatinduláshoz vannak kötve".¹²⁷ A községben tehát rendkívül szűk az ott élő értelmiségi réteg, s az analfabéták száma a felnőtt lakosság alacsony iskolázottsági szintjére utal.

A lakáskörülmények, lakóhelyi viszonyok tovább javultak a tárgyalt időszakban. Négy év alatt 92 új lakás épült, részben az építtetők saját fedezetével, részben OTP hozzájárulással. Száz lakóházat felújítottak.¹²⁸ Az 1960. évi népszámlálás adatai szerint a lakások száma 1468, a lakóépületek száma 1346. A lakások összetétele meglehetősen korszerűtlen: 1,37 % szoba nélküli /ez a Szeged járási aránynál /1 %/, de Kiskundorozsma és Sándorfalva lakásösszetételénél -1,19 %, illetve 0,72 % - is kedvezőtlenebb/. A lakások zöme /85,56 %/ egy szoba és, 12,33 %-a két-

szobás, és mindössze 11 lakás volt három vagy több szobás. A két szobás lakások aránya Kiskundorozmán magasabb /24,13%/, Sándorfalván alacsonyabb /10,12 %/.¹²⁹. A lakóépületek 28,6 %-a épült a felszabadulás után és 21 %-a 1900 előtt. 1960-ban a lakóházak 29,6 %-a vályogalapú és falazatú, s az összes lakószoba közül 1047 vertföldes padozatú. A lakások 1,6 %-ában volt víz-, 54,3 %-ába volt bevezetve a villanyvezeték. A 100 lakószobára jutó lakók száma 313, s ez a szegedi járásban a legrosszabb arány volt.¹³⁰

1959-62. között a községi tanács saját bevételeiből több mint 1,8 millió forintot fordított községfejlesztési célokra. A pártszervezetek öszevont taggyűlésének értékelése szerint: "Ez igen jelentős összeg, és ebből is remélhető, hogy községünk területén fejlődés mutatkozik, és ez a fejlődés megmutatkozik a lakosság életszinvinálának emelkedésében is."¹³¹. Járási költségvetési forrásokból 1959-ben Algyőn 1,5 millió forintos bekerüléssel négy tornatermes általános iskola épült, és 320 ezer forint ráfordítással két rendelőszobával bővítették az orvosi rendelőt.¹³². Négy év alatt 3000 méterrel növelték a vezetékes vízhalózatot, négy új közkifolyót létesítettek és befejezték a piactérre vezető kövesút építését.

A lakosság áruellátását a helyi földműves-szövetkezet üzlethálózata biztosította. 1961-ben a szövetkezetnek 1158 tagja volt. Ut szakcsított üzletben /ruházati, vas-műszaki, tűzéptelep, húsbolt, vegyi- és háztartási bolt/,

valamint hat vegyesboltban bonyolították az eladási forgalmat. A vendéglátásról hat italboltban és egy cukrászdában gondoskodtak.^{133.}

Az egy lakosra jutó bolti eladási forgalom /folyó áron/ 1958-1962. között 67,23 %-kal nőtt: 1958-ban 1654 forint,^{134.} 1962-ben 2766 forint volt.^{135.} Az egy lakosra jutó eladási forgalom növekedésében Algyő megelőzte Sándorfalvát /56,62 %/, de elmaradt az iparosodottabb Kiskundorozsma mögött /71,63 %/. Az összes bolti eladási forgalmon belül:

	1961-ben % ^{136.}	1962-ben %
Élelmiszer	57,40	59,49
Ruházati	14,25	12,35
Vegyes iparcikk	28,34	28,15

A vásárlásokon belül az élelmiszereknek - pl. Kiskundorozsmához képest - érzékelhetően növekvő súlya, a ruházati és vegyesiparcikkekre fordított kiadások mérséklődése összefügghet a mezőgazdasági termelés és jövedelem előzőekben vázolt problémáival, valamint az ingázók növekvő számával is.

A lakosság életszinvinonájának emelkedésére utaló tényező a takarékbetét állomány 1959. évihez képest másfélszeres növekedése. 1962-ben a takarékszövetkezetben elhelyezett betétek összege 1,5 millió forint volt. 1960-ban 5 db TV, 1962-ben 95 db TV készülék, 1163 rádióelőfizető és 600 motorkerékpár tulajdonos volt a községben.^{137.}

A mezőgazdaság szocialista átszervezése után lényo-

gében a község lakosságának egészére kiterjedt a társadalombiztosítás, és a termelőszövetkezeti tagok éltek is az ingyenes gyógykezelés lehetőségével, megnövekedett a körzeti orvosi rendelő forgalma. Az egészségügyi ellátást a községben két orvos, egy gyógyszerész, két védőnő, egy gyógyszerésztechnikus és körzeti ápolónő végezték.^{138.}

Az új iskola megépítése után is mostoha körülmények között folyt az általános iskolai oktatás. Az 1962/63. tanév elején öt iskolában, 14 osztályteremben kezdődött meg a tanítás, az egy osztályteremre jutó 46,4 tanulólétszámmal a szegedi járásban Algyő az oktatásnak rossz tárgyi feltételeket biztosító községek közé sorolható. A tanulólétszám 650, a tanerők száma 29 volt. Az egy tanerőre jutó tanulólétszám lényegében a járási általános helyzettel megegyező.^{139.}

Az 1961. III. törvény célkitűzései a község politikai közvéleményében kedvező visszhangot váltottak ki. Helyelére talált a származás szerinti kategorizálás eltörlése a közép- és felsőfokú oktatási intézményekbe történő felvételek elbírálásánál. Jelentős erőfeszítések történtek a község lakossága iskolai végzettségének emelésére. A dolgozók általános iskolájának esti tanfolyamára az 1961/62. tanévben és a következő iskolai évben is hatvanketten iratkoztak be. Számottevő volt azonban a lemorzsolódás. Figyelmet érdemlő jelenség, hogy a beiratkozottak többsége munkás. Csak 22,58 % közöttük a termelőszövetkezeti tagok aránya.

A '60-as évek elején a párt művelődéspolitikájának

hatására jelentékenyen megélénkült a községben a kulturális és közművelődési tevékenység, amelyet az 1961. szeptemberében, a tanács mellett létrehozott Községi Kulturális Bizottság koordinált. A bizottság megalakítását azzal is indokolták, hogy mind nagyobb méreteket öltött a társadalmi szervek által egymástól függetlenül, öltetszerűen kezdeményezett kulturális tevékenység.

1962-ben a községben hat színjátszó csoport működött és női citerazenekar szerveződött.^{140.}

Politikai, ideológiai funkciójuk mellett a lakosság általános műveltségi színvonalának emelésében is jelentős szerepe volt a pártoktatásnak, a társadalmi- és tömegszervezetek által szervezett tanfolyamoknak, előadásoknak. Így például a Megyei Politikai Akadémia keretében megtartott nyolc előadás hallgatóinak száma 1960/61-ben alkalmanként 160 főre tehető. Az 1962/63. évi pártoktatás különböző tanfolyamaira 465 kezdeményelt iskoláztak be a községben.^{141.}

A község mezőgazdaságának szocialista átszervezésében kulcsfontosságú szerepet betöltő pártszervezetek belső életét nagyfokú aktivitás jellemezte a tárgyalt időszakban. Politikai munkájuk döntően a termelészövetkezeti mozgalommal, termelészövetkezetekkel kapcsolatos párthatározatok végrehajtására irányult. 1959-ben három, 1962 végén öt pártalapszervezetet irányított az MSZMP Algyő községi egységes pártvezetősége. Folyamatosan emelkedett a pártalapszervezetek taglétszáma: 1960. szeptemberében hatvan, 1961. áprilisában 67, 1962. augusztusában 69, 1963.

elején 77 tagja volt.

Az MSZMP Központi Bizottságának 1960. áprilisi határozatában megfogalmazott célkitűzések közül a pártépítő munkában Algyőn nem tudták maradéktalanul megvalósítani a termelőszövetkezetekben működő pártszervezetek taglétszámának termelőszövetkezeti tag párttagokkal történő növelését, a párttagságon belül a község szociális összetételének megfelelő arányú emelését.

A termelőszövetkezeti tag párttagok aránya 1963. elején 35,06 % volt, mintegy 7 %-kal haladta csak meg az alkalmazotti foglalkozásúakét. Az értelmiségi párttagok aránya 6,4 % volt. A termelőszövetkezetekben működő pártszervezetek közül kettőben nem tudták a követelményeknek megfelelően növelni a taglétszámot.

A párttagság kor- és nem szerinti összetételében nem tükröződtek a Központi Bizottság határozatában megfogalmazott követelmények. Mindezek, valamint a párttagság állami és pártiskolai végzettségének színvonala feltehetően hátrányosan befolyásolták a pártszervezetek gazdaságirányító, gazdaságszervező tevékenységének eredményességét, eszméipolitikai nevelőmunkájának hatékonyságát és tömegkapcsolataik alakulását.^{142.}

1960. szeptember 10-én községi összevent taggyűlésen újjáválasztották az egységes pártvezetőséget. A vezetőség tagjai lettek Németh Péter, Pászti József, Farkas Vilmos, Nyári János, Pataki Jenő, Kiss János, Lelö Illés, Fekete János, Szarka Imre. Az egységes vezetőség saját tagjai so-

rából titkárrá Németh Pétert választotta.^{143.} A vezetőség személyi összetételében tükröződött a mezőgazdaság szocialista átszervezésével bekövetkezett szervezeti változás, valamint a község intézményrendszerének helyzete is.

A pártalapszervezetek 1961. októberi vezetőségváltató taggyűléseit követően az 1961. december 4-én megtartott összevont taggyűlésen újjáválasztott egységes vezetőség összetételében a korábbihoz képest két változás történt.^{144.}

Az MSZMP VIII. kongresszusára történő felkészülés jegyében 1962. november 10-én összevont párttaggyűlésen nyolc küldöttet választottak a Szeged járási pártértekezletre. A taggyűlésen a Petőfi Termelőszövetkezet pártszervezetének kommunistái munkaversenyfelhívással fordultak a másik három termelőszövetkezethez, amelyben célul tűzték ki, hogy az MSZMP VIII. kongresszusának tiszteletére az őszi kalászosok vetését október huszaddikáig befejezik.^{145.}

Az egységes vezetőség folyamatosan figyelemmel kísérte, irányította és segítette a községben működő társadalmi és tömegszervezetek tevékenységét /KISZ, Nőtanács, Hazafias Népfront, Vöröskereszt, önkéntes tűzoltó testület, Magyar Honvédelmi Sportszövetség, Sportegyesület, Szakmaközi Bizottság/.

1961-ben a KISZ-szervezetek taglétszáma 110 felett volt. Dinamikusan nőtt a némozgalomban résztvevők száma, s 1962. végére elérte a 245 főt. Fejlődött a társadalmi és tömegszervezetek sajátosságaiknak megfelelő tartalmi tevékenysége, és különösen a közművelődés megélénkülésében volt

nagyon jelentős kezdeményező szerepük.^{146.}

A községi tanács a törvényes rendnek megfelelően látta el hatalmi és igazgatási funkcióját. A tanácsülési jegyzőkönyvek tanúsága szerint a tanácstagok 70-75 %-a vett részt a testületi üléseken. Az aktivitás alacsony szinten mozgott. Az időközönként megtartott tanácstagi beszámolók tartalmi kérdéseiről lakossági visszhangjáról a források nem tartalmaznak lényegi visszajelzést. A tanács községfejlesztési tevékenységét az előzőekben ismertetett tények minősítik. A község kommunális fejlesztésére fordítható tanácsai bevételekből látványos eredményeket elérni nem lehetett. Felhasználásukról a végrehajtó bizottság évente több alkalommal beszámolt a tanácsülésnek.

A 2054/1961. sz. kormányhatározat előírása alapján a községi tanácsoknak 5 éves távlati községfejlesztési tervet kellett kidolgozniuk. A Csongrád Megyei Tanács erről szóló határozata elsősorban a kommunális feladatok megoldásának tervezésére ösztönözte a tanácsokat, de lehetővé tette számukra, hogy kulturális és egészségügyi létesítményeket is tervezzenek a II. ötéves terv időszakában.

A végrehajtó bizottság 1962. május 11-én a tanácsülés elé terjesztette Algyő 1961-1965-re szóló ötéves tervét. A jóváhagyott terv pénzügyi előirányzatának bevételi és kiadási oldala egyaránt 2 millió 128 ezer forintot tartalmazott. Éves bontásban a terv 1961-ben számol a legnagyobb bevétellel és kiadással, 472 ezer forinttal. 1962-ben 380 ezer, 1963-ban 451 ezer, 1964-ben 435 ezer és a terv-

időszak utolsó évében 390 ezer forint felhasználásával számoltak. A terv konkrét elkészítései voltak: 1961-ben 2.000 m² piactér építés, 1.400 folyóméter vízvezetékhalózat fejlesztés, 800 m² aszfaltjárda megépítése, és hozzájárulás a sövényházi szociális otthon beruházásához. 1962-ben 400 folyóméterrel növelni tervezték a villanyhalózatot és 249.000 forint költséggel a Géza utca felújítását tűzték célul.

1963-ra további 3500 folyóméter járdaépítést, a következő évben 1.000 folyóméter vízvezetékhalózat fejlesztést és a belterületi csatornák felújítását tervezték. A tervidőszak utolsó évére 315 ezer forint beruházással körzeti orvosi rendelő építését irányozták elő.^{147.}

A tervcélok rangsorolása arra enged következtetni, hogy a községi tanács a jelzések ellenére nem tartotta szükségesnek az egészségügyi létesítmény mielőbbi megvalósítását. Lehetséges, hogy szemléletbeli okokkal is összefügg az oktatás tárgyi rossz feltételei iránti érzéketlenség.

II. fejezet

A KÖZSÉG GAZDASÁGI, TÁRSADALMI, POLITIKAI FEJLŐDÉSE 1963-TÓL SZEGEDHEZ TÖRTÉNT CSATLAKOZÁSÁIG

1./ Az alayói termelőszövetkezetek ellentmondásos fejlődése

Az MSZMP VIII. kongresszusának irányelvei alapján az 1962. évi megyei pártértekezlet a korszerű mezőgazdasági

nagyüzemi gazdaságok kialakítását, a mezőgazdasági termelés növelését, a szövetkezetek gazdasági, szervezeti, politikai megszilárdítását tűzte ki célul.¹⁴⁸

A megye mezőgazdasági termelése a II. ötéves terv időszakában 14 %-kal növekedett. A termelőszövetkezetek közös vagyonának értéke 1965 végére elérte a 3 milliárd forintot. A termelőszövetkezetek között azonban jelentős különbségek voltak a gazdálkodás színvonalában és a tagok jövedelmének nagyságában. Az 1962. évi 71-ről 1965-re a megyében 21-re csökkent a mérleghiányos termelőszövetkezetek száma. Sikert ért el érvényesíteni a termelőszövetkezetekben az anyagi érdekeltséget. Egységesebbé vált a szemlélet a háztáji gazdaságok megítélésében.

A gazdaságirányítási rendszerből adódóan a termelőszövetkezetek fejlődését azonban több tényező is zavarta ebben az időszakban. Az alacsony mezőgazdasági termelői ár-színvonal eredményeként a termelési költségek nem csökkentek a termelés műszaki színvonalának emelésével arányban, s emiatt a termelőszövetkezetek bevételeikből nem tudták fedezni az elhasznált termelési eszközök pótlását, a hitel visszafizetését. A növekvő hitelterhek egyes termelőszövetkezeteknél elérték a teherbírási maximális határát, fékeztek fejlődésüket. A mezőgazdasági munkaerő - elsősorban a fiatal, teljes értékű munkaerő - elvándorlását nem követte az anyagi-műszaki ellátottság megfelelő ütemű növekedése. A termelőszövetkezetekben dolgozók körösszetétele romlott. A termelőszövetkezeti tagoknak 1962-ben 77, 1964-ben 73,

1966-ban 66 %-a volt munkaképes korú. Kedvezőtlenül hatottak a termelőszövetkezetek munkaerőhelyzetére a társadalombiztosítási szolgáltatások és nyugdíjak meglévő különbségei is.

A felvásárlás monopolizált rendszerében nem volt megoldott a termelőszövetkezetek értékesítési érdekeinek védelme - a szerződéses felvásárlással kapcsolatos problémák a termelés átmeneti zavaraihoz, a termelési kedv csökkenéséhez vezettek.^{149.}

A III. ötéves terv időszakában korszerűsödött a megye mezőgazdaságának technikai bázisa. A mezőgazdasági beruházások összege csaknem 5 milliárd forintot tett ki. Az intenzív fejlődési szakasz kezdetét jelentette, hogy megnőtt az igény a korszerűbb technikai, technológiai eszközök, az új növény- és állatfajták iránt. Ez azonban még nem volt általánosan jellemző a termelőszövetkezetekre. Jelentős részük a jobb adottságok és felhalmozási lehetőségek következtében dinamikusabban fejlődött, a szövetkezetek egy részénél azonban lassú volt az előrehaladás. A termelőszövetkezetek egyesülése következtében a gazdaságok üzennagysága átlagosan 3.800 kh volt a megyében a tervidőszak végén. A tervidőszakban a megye mezőgazdasági termelése 13-15 %-kal nőtt. A két fő ágazat közül a növénytermesztés fejlődött gyorsabban.

A termelői árak rendezésével, az érdekeltség megteremtésével megoldódtak a gabonatermelés problémái, a búzatermelés jövedelmezővé vált, gyors ütemben fejlődött. Csongrád megye az ország egyik fő gabonatermelőjévé vált.^{150.}

Biztonságosabbá vált az abraktakarmánytermelés. Nem nőtt a tömegtakarmány-termelés színvonala, s ennek megfelelően fejlődött az állattenyésztés. A sertésenyésztés színvonala javult, az állomány nagysága azonban az előző tervidőszakhoz képest nem emelkedett. A szarvasmarhatenyésztés - első sorban a vágómarha és tejtermelés - kismértékben fejlődött.

Nőtt az ipari növények termésátlaga, s ennek következtében a termelés volumene. A cukorrépa és kender vetésterülete - betakarításuk magas élőmunka igénye miatt - csökkent. Gyors ütemben - évi átlagos 3-4 %-os területnövekedés, a termelés volumenének 28-30 %-os emelkedése - fejlődött a megyében a zöldségtermelés. A kedvező folyamatok mellett azonban a fejlődést hátráltatta, hogy a mezőgazdasági üzemek szakemberhiány miatt nem tudták kihasználni a rendelkezésre álló technikai eszközökben, növény- és állatfajtákban adott lehetőségeket. Évről-évre károkat okozott a belviz. Az 1970. év kedvezőtlen időjárása, az árvíz és belviz hatására a megye egész mezőgazdaságának termelési és gazdálkodási színvonala visszaesett. A még korábban élenjáró termelőszövetkezetek egy része is mérleg- és alaphiányossá vált a megyében. Erősödött a termelőszövetkezetek differenciálódása. Növekedett a különbség a jó és gyenge termelőszövetkezetek között. Utóbbiak csak lassan fejlődtek, legtöbbjükben az egyszerű újratermelés feltételei is hiányoztak.^{151.}

Csongrád megye mezőgazdasági fejlődésfolyamatainak egyes jelenségei felismerhetők az algyői termelőszövetkezetek fejlődésében is. Amíg azonban a megyei fejlődésben a

kedvező tendenciák voltak a meghatározók, addig az algyői termelőszövetkezetek többségében több vonatkozásban is a kedvezőtlen folyamatok váltak uralkodóvá és megpecsételték sorsukat.

A gazdálkodási problémákból való kiútkeresés egy lehetőségként már 1962 végén felmerült az egyesülés gondolata a Petőfi Termelőszövetkezet részéről az Új Élet Termelőszövetkezettel. Az egyesüléssel az Új Élet pártszervezete is egyetértett.¹⁵² Az egyesülés reális feltételei azonban a mindkét szövetkezetben igen számottevő mérleghiány miatt nem jöttek létre. Az 1963. gazdasági évet a Petőfi Termelőszövetkezet ismét 633 ezer mérleghiánnyal zárta ugyan, de a zárszámadás után, 1964. február 20-án egyesült a Szegedi Felszabadulás Termelőszövetkezettel.¹⁵³ Az egyesülés eredményeként 1744 kh algyői földterület, 373 termelőszövetkezeti tag került át Szeged közigazgatási területén működő gazdasághoz. A Felszabadulás Termelőszövetkezet pártszervezetének pártcsoportjaként működött tovább a Petőfi Termelőszövetkezet pártszervezete.

1965. szeptemberében az Új Élet és a Napsugár Termelőszövetkezet pártszervezetei taggyűléseiken megvitatták a termelőszövetkezetek egyesülésének lehetőségét, és az egyesülés mellett foglaltak állást. Ezzel egyetértett a községi egységes pártvezetőség is és úgy ítélte meg, hogy a feltételek az év végére adottak lesznek a fúziókhoz, az Új Élet Termelőszövetkezetben akkorra a mérleghiány jelentéktelenné válik.

A pártszervezetek és az egységes vezetőség helyzetértékelése tévesnek bizonyult. Egyrészt a Napsugár Termelőszövetkezet tagsága az egyesülés ellen szavazott,^{154.} másrészt mindkét gazdaság jelentékeny mérleghiánnyal zárta az évet.^{155.} A Napsugár Termelőszövetkezet 1969. elejére olyan súlyos pénzügyi helyzetbe került, ami miatt a járási tanács végrehajtó bizottsága megvonta a szövetkezet működését engedélyét és elrendelte felszámolását.^{156.} Nyár elejére beolvastották a Szegedi Felszabadulás Termelőszövetkezetbe, s ezáltal további 1.100 kh algyői földterülettel nőtt a városi közigazgatáshoz tartozó gazdaság. A felszámolt Napsugár Termelőszövetkezet tagjai kevés kivétellel felvételüket kérték a Felszabadulás Tsz-be.^{157.}

Feltehetően a községi vezetés ösztönzésére 1969. nyarán az Új Élet Termelőszövetkezet és Rákóczi Termelőszövetkezet párt- és gazdasági vezetői vizsgálták a két gazdaság egyesülésének realitását.^{158.} Az egyesülésre azonban nem került sor. Az 1970. évi árvíz által kiváltott belvizek árok alapvetően megrendítették az Új Élet Termelőszövetkezetet, és a gazdálkodás zavaraiból való kilábalásnak csak egyetlen lehetősége maradt számára, a Tápéi Tiszatáj Termelőszövetkezettel való egyesülés, ami 1971. május végén történt meg. A két termelőszövetkezet tagsága részközgyűléseken választotta meg a vezetőséget és fogadta el az új alapszabályt. Végbement a két pártszervezet egyesülése is.^{159.} Algyői közigazgatás alatt tehát csak az 1970-ben 112 taglétszámú, 914 kh földterületen gazdálkodó Rákóczi Termelőszövetkezet

maradt.^{160.}

A fent leírt események arra utalnak, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésekor megalakult négy algyői termelőszövetkezet közül három gazdaságilag nem szilárdult meg, és csak egy bizonyult életképesnek. A tanulságok levonásához szükséges megfigyelni a három termelőszövetkezetben végbement belső folyamatok áttekintését.

Termelőszövetkezetek területe és taglétszáma 1963-ban^{161.}
és 1967-ben^{162.}

Termelő- szövet- kezet	Összes te- rület kh		Ebből szán- tó kh		Tagok szá- ma		Munkaképes ta- gok aránya %	
	1963.	1967.	1963.	1967.	1963.	1967.	1963.	1967.
Napsugár	822	1.110	815	1.012	146	95	78,1	.
Rákóczi	714	831	661	766	110	108	80,0	.
Uj Élet	1827	1.876	1664	1.723	339	236	85,3	.

Jelentékenyen nőtt tehát a Napsugár és Rákóczi Termelőszövetkezetek földterülete, ami feltehetően a Petőfi Termelőszövetkezet egyesülésével kapcsolatos területrendezés következménye. A Rákóczi Termelőszövetkezet taglétszáma lényegében változatlan maradt. A területi növekedéssel fordított arányban változott a taglétszám a Napsugár Termelőszövetkezetben és az egy tagra jutó szántóterület közel kétszeresére emelkedett. Tovább nőtt az egy tagra jutó szántóterület nagysága a másik két gazdaságban is.

Az élők munkaerő abszolút és relatív fogyását a gépesítés, a termelőszövetkezetek technikai felszereltségének bő-

vülése részben ellensúlyozta. A traktorok száma 16-ról 25-re nőtt és az egy traktoregységre jutó szántóterület mind a három termelőszövetkezetben csökkent. E tekintetben a szegedi járás átlagos helyzeténél jóval kedvezőbb, a hasonló kötött talajon gazdálkodó Makó járási termelőszövetkezetekhez képest is valamelyest jobb helyzetben voltak az algyői termelőszövetkezetek. A hagyományos talajművelési, növény-ápolási és szállítási eszközök használatának nagyobb mértékére enged következtetni a Rákóczi Tsz-ben változatlan lóállomány - háttérbe szorulására az Új Élet Termelőszövetkezetben a lovak számának közel felére csökkenése.^{163.}

1967-re a termelőszövetkezetek már többféle korszerű munkagéppel rendelkeztek /pl. arató-cséplőgépek, bálázók, műtrágyaszórók, vegyszerezők, stb./^{164.}

Különösen az 1962-64. években volt jelentékeny - elsődlegesen állatférőhelyek létesítése céljából - a beruházási tevékenység. Ebben az időszakban a Napsugár Termelőszövetkezet 567 ezer forintot fordított épületekre, 881 ezer forintot gépekre. A Rákóczi Termelőszövetkezet a 720 ezer forint nagyságrendű beruházásából 140 ezer forintot saját erőből finanszírozott. Háromszáz férőhelyes sertéshizlaldát, kétszázötven férőhelyes sertésszállást, valamint lóistállót és növendékmarha-istállót épített. Az Új Élet Tsz 3.916.000 forintot ruházott be.^{165.}

1965-ben a Rákóczi Termelőszövetkezetbe bekötötték a telefont. 1966-ban áthúzódo beruházásként villamosították a szövetkezet két majorját és irtódaépületét. Világításra ki-

vül a villanyt hasznosították a gépműhelyben és takarmány-előkészítő gépek hajtására. 867 kh-ra nőtt 1966-ra az öntözött terület. Az állóeszközök kihasználtsága nem volt megfelelő, emiatt is nőttek a termelési költségek.^{166.}

Állandósult a szakemberellátottság 1962-ben kialakult színvonala. Az elnökök, főkönyvelők, brigádvezetők általános- és szakirányú végzettsége a Szeged járásban fennálló helyzethez volt hasonló. A főagronómusok között viszont nem volt felsőfokú végzettségű. Az erőgépek, munkagépek számának emelkedésével új szakmák jöttek létre. A traktorosok, gépkezelők egy részét a községben szervezett tanfolyamokon képezték ki.

A növénytermesztésben továbbra is a gabonafélék és a takarmánynövények foglalták el a vetésterület nagyobb részét. A termésátlagok termelőszövetkezetenként és évenként jelentékenyen differenciáltak. A három gazdaság közt az Új Élet Termelőszövetkezet búzatermelésének fejlődése a leginkább egyenletes, bár nem mentes az ingadozásoktól. 1964-67. évek átlagában 54 %-kal haladta meg saját, 1962. évi termésátlagát. A Rákóczi Termelőszövetkezetben 33,8 %-os a növekedés, a Napsugár Termelőszövetkezetben viszont 10 %-os a visszaesés. 1962-höz képest a járási átlagos növekedési arány a tárgyidőszakban 34,9 %. Az algyői termelőszövetkezetek holdonkénti kenyérgabona termése az 1964-67. évek átlagában 8,9 métermáza, 3,14 %-kal maradt el a szegedi járás 9,18 q átlagától.^{167.} A kukoricatermés

Fontosabb növények termésátlagai /q/, valamint területük alakulása a termelőszövetkezetek szántóterületének százalékában 1963 - 1966.

Termelőszövetkezet Megnevezés	1963.		1964.		1965.		1966.	
	q/kh	%	q/kh	%	q/kh	%	q/kh	%
Napsugár Tsz								
Kenyérgabona ^x	36,8	7,0	35,1	5,3	29,7	7,-	35,0	
Takarmánygabona ^{xx}	14,1	10,2	12,8	9,9	17,6	5,3	16,2	
Kukorica	9,9	25,4	11,6	3,3	18,8	10,3	6,3	
Cukorrépa	4,9	146,8	3,9	126,9	3,2	142,5	2,1	
Napraforgó	2,45	8,3	1,6	-	-	7,1	.	
Burgonya	2,45	78,1	1,6	39,0	2,1	47,1	2,1	
Szálas- és zöldtakarmány	13,4	.	21,2	.	14,3	.	17,38	
Rákóczi Tsz								
Kenyérgabona ^x	29,3	9,6	25,5	11,7	28,9	9,7	24,8	
Takarmánygabona ^{xx}	14,3	10,4	14,0	12,5	14,0	12,3	11,7	
Kukorica	15,1	17,1	16,0	15,6	0,13	21,8	10,4	
Cukorrépa	3,6	160,3	4,0	148,9	4,0	126,7	3,9	
Napraforgó	-	-	-	-	-	-	-	
Burgonya	1,2	64,0	1,3	39,7	1,6	47,1	1,5	
Szálas- és zöldtakarmány	21,4	.	27,7	.	19,35	.	27,2	
Új Élet Tsz								
Kenyérgabona ^x	36,5	9,8	29,7	12,5	33,0	11,4	31,6	
Takarmánygabona ^{xx}	19,0	9,9	21,7	15,2	17,8	11,6	17,4	
Kukorica	11,2	16,4	10,7	0,5	19,18	12,5	8,8	
Cukorrépa	3,0	189,9	3,7	131,1	4,3	175,-	2,9	
Napraforgó	-	-	-	-	0,6	-	-	
Burgonya	1,5	57,8	3,0	36,3	2,12	38,1	1,5	
Szálas- és zöldtakarmány	12,3	.	16,2	.	13,7	.	20,1	

x búzával számolva, xx árpával számolva

ingadozásai összefüggnek az 1965. évi belvizekkel. 1964-ben a szántóterület 6-10 %-án folytattak a szövetkezetek zöldségtermesztést. Ezen felül az Új Élet Termelőszövetkezet 98 kh-n termelt fűszerpaprikát igen gyenge, mélyen a fűszerpaprika termelő megyei gazdaságok átlaga alatti, 17,8 q/kh termés eredménnyel, és hasonlóan kicsi az eredményessége az 58 kh-n folytatott vöröshagyma termelésnek is.^{168.} Az Új Élet Termelőszövetkezet a továbbiakban váltakozó sikerrel foglalkozott zöldség- és fűszerpaprika termeléssel.

Az 1970. évi ár- és belvizek a legsúlyosabb károkat az Új Élet Termelőszövetkezet növénytermesztésében okozta. 1970. januárjában ebben a gazdaságban 620, a másik két szövetkezetben 100-100 kh területet borított el a belvizek. Végeredményben az Új Élet Termelőszövetkezet 393 kh kenyérgabona vetéséből 242 kh-t tudtak betakarítani 10 q holdonkénti átlagterméssel. A 262 kh ősziárpából 111 kh-t arattak le 3 q/kh termés eredménnyel. A tervezett 445 kh kukoricavetés helyett csak 132 kh területen tudták elvetni a magot.

A természeti csapás kevésbé érintette a Rákóczi Termelőszövetkezet növénytermesztési ágazatát. A termésátlagok elmaradtak ugyan az 1968. és 1969. évtől, mégis búzából 13,5 q, árpából 15,9 q, kukoricából 23,5 q /májusi mórzsolt/ termést takarítottak be katasztrális holdonként.^{169.}

Állattenyésztési ágazatukban a termelőszövetkezetek elsősorban sertésenyésztéssel, hizlalással foglalkoztak. A sertések száma 1963-tól magas szinten stabilizálódott, kivéve a Napsugár Termelőszövetkezetet, aki a sertés-

nyésztéssel 1966-ban felhagyott.

A szarvasmarhatenyésztést elsősorban hizlalás céljából folytatták. A szarvasmarhaállomány számát tekintve a Napsugár és Uj Élet Termelőszövetkezetben volt magas. A 100 khmezőgazdasági területre jutó számosállat a Rákóczi Termelőszövetkezetben a legtöbb, s például 1965-ben 23 %-kal haladta meg a Napsugár, 18 %-kal az Uj Élet Termelőszövetkezet hasonló mutatóját, de e tekintetben a szegedi járásban az algyői szövetkezetek élenjáró helyet foglaltak el végig a tárgyalt időszakban.^{170.}

A takarmánytermő területek jelentékeny aránya az állatállomány tömegtakarmánnyal történő ellátását biztosította. A takarmánygabona termés ingadozásai miatt, a hizlalásos sertés- és szarvasmarhatenyésztés abraktakarmány szükségletét a termelőszövetkezetek nem tudták előállítani, még 1969-ben is takarmányt kellett vásárolniuk, ami növelte a hizlalás költségeit, rontotta a jövedelmezőséget.^{171.}

Számottevő juhászata a Napsugár Termelőszövetkezetnek volt. Az Uj Élet Termelőszövetkezet 1967-től tartott juhokat. A baromfitenyésztéssel a termelőszövetkezetek a '60-as évek közepétől felhagytak. Legtovább az Uj Élet Termelőszövetkezet foglalkozott ezzel, s 1967-ben 221 ezer darab tojást termelt.^{172.} A község állatállománya 1969-re jelentősen csökkent, a termelőszövetkezetek állatállománya mérsékelten nőtt 1962-höz képest. A község állatállományának radikális csökkenése összefügg azzal is, hogy a Petőfi Termelőszövetkezet az egyesüléssel jelentős állatállományát át-

Állatállomány a termelőszövetkezetekben és kisgazdaságokban /db/

1969. 173.

Megnevezés	Szarvas- marha	1962 %-ában	Tehén	1962 %-ában	Sér- tés	1962 %-ában	Koca	1962 %-ában	Ló	1962 %-ában	Juh	1962 %-ában	1000 db	1962 tyúkfőle %-ában
Napsugár	203	315	44	.	2	x	-	-	25	125	391	-	-	-
Rákóczi	100	108,6	24	.	319	85,29	29	-	32	66,6	-	-	-	-
Új Élet	180	105,96	53	.	1012	153,8	113	-	40	46,5	18	-	-	-
Téz összesen	483	102,76	121	.	1333	114,7	142	-	97	46,9	409	148,7	-	-
Kisgazdaságok	231	27,6	172	.	483	16,2	106	21,45	-	-	-	-	1184*	.
Összesen és 1962 év %- ában	714	54,8	293	60,5	1816	56,2	248	27,7	97	37,7	409	112,5	1184	.
Kisgazdaságok a teze- k 1969. évi %-ában	-	47,8	-	58,7	-	20,6	-	74,5	-	-	-	-	-	-

* feltehetően tévesen megadott, becslést adhat

vitte a Felszabadulás Termelőszövetkezetbe. Az okok azonban ennél mélyebbek, és csak részben hozhatók összefüggésbe a községben a háztáji gazdaságok elhanyagolásával, háttérbe szorításával. A későbbiekben kitűnik, hogy a község társadalmi struktúrája jelentősen átrendeződött ebben az időszakban, és ez a fő oka az állatszám csökkenésének. Torzítja a statisztikát, hogy a hizlalásos állattartásban ciklikusság érvényesül, valamint az, hogy a zárszámadások előtt vagy után - gazdálkodási mutatóiktól függően - a termelőszövetkezetek az állomány egy részén igyekeztek túladni.

A termelőszövetkezetek, kisgazdaságok viszonylatában nőtt 1969-re a közös gazdaságok állattenyésztésének súlya, ami azonban nem a szövetkezetek állatállományának dinamikus növekedéséből, hanem a kisgazdaságokban bekövetkezett nagymérvű csökkenésnek a következménye. Nem elhanyagolható tényező az állatlétszám megítélésében az sem, hogy 1969-ben száj- és körömfájás okozott súlyos károkat.^{174.}

A Rákóczi Termelőszövetkezet kivételével folyamatosan súlyos gazdálkodási gondokkal küzdöttek az algyői termelőszövetkezetek. 1963-tól kezdődően a Napsugár és Új Élet Termelőszövetkezetben állandósult a mérleghiány, és egy, illetve két alkalommal nem zárták veszteséggel a gazdasági évet. A termelőszövetkezetek tiszta vagyona és fel nem beszámolt szövetkezeti alapja lassan gyarapodott, a tagok közösből származó részesedése kiegyensúlyozatlanul alakult.

**A termelőszövetkezetek néhány gazdálkodási mutatója 1963-
1966. között**

Termelőszövetkezet megnevezés 1000 Ft	Napsugár 1963. 1966.		Rákóczi 1963. 1966.		Uj Élet 1963. 1966.	
Tiszta vagyona	2657	3726	2299	3275	5552	6113
Fel nem osztható szövetkezeti alap	1686	2922	1313	1401	3192	4593
Egy dolgozó tagra jutó évi részesed- és Ft	8649	7685	16306	16568	6719	9468
Mérleghiány	-	863	-	-	262	942
Állami dotáció, ebből árkiegészítés	-	593 206	-	136 -	3030 -	808 382

A következő években tovább nőtt a két termelőszövetkezet és a Rákóczi Termelőszövetkezet gazdálkodása közötti színvonalbeli különbség. A Rákóczi Termelőszövetkezet összes termelési költségei 1966-68. között 68 %-kal nőttek, míg a Napsugár Termelőszövetkezeté ötszörösére, az Uj Élet Termelőszövetkezeté megkétszereződtek. Az állam, különösen 1967-ben jelentős összegű üzemviteli támogatással segítette az Uj Élet és Napsugár Termelőszövetkezetet, és nem lopecsülendő az 1968-ban adott támogatás nagysága sem. A személyes jövedelmek a tekintélyes mérleghiány ellenére - vagy éppen ezzel összefüggésben - a Napsugár Termelőszövetkezetben voltak 1968-ban a legmagasabbak, 86 %-kal haladták meg a Rákóczi Termelőszövetkezet személyi jövedelmeit és 56 %-kal a szintén pénzügyi zavarokkal, de ezévben mérleghi-

ánnyal éppen nem küzdő Uj Élet Termelőszövetkezetét.^{175.}

Dacára a küzdelmes hónapoknak, a Rákóczi Termelőszövetkezet 1970-ben zárta addigi történetének legeredményesebb évét. Az már ismert, hogy az árvizkatasztrófát követően az Uj Élet Termelőszövetkezet sem tudott többé "talpraállni".

Lehetőségeinket meghaladja azoknak a mélyebb közgazdasági okoknak a feltárása, amelyek elvezettek a három termelőszövetkezet elbukásához, azonban szükségesnek tűnik néhány feltevés megfogalmazása. A számos összetevő közül a leglényegesebben ható tényező valószínűleg a három termelőszövetkezet vezetőségének voluntarista beruházási politikája volt, aminek következményei /hitelterhei/ egyre súlyosabban nyilvánultak meg a pénzgazdálkodásban. Az állattenyésztő telepek jövedelmei - különösen vásárolt takarmány felhasználásával - nem tudták fedezni a növekvő költségeket. Összefüggésbe hozhatók a kudarcok a termelőszövetkezetek kezdeti időszakban történt kategóriákba sorolásával, amit a föld aranykorona-értéke alapján állapítottak meg. A Rákóczi Termelőszövetkezet megerősödését mutatja, hogy közös vagyona 1966-hoz képest 1970-re közel megduplázódott. A munkaképes termelőszövetkezeti tagok /112 tagból 26 a nyugdíjas/ 1969-ben átlagosan 234 tizórás munkanapot teljesítettek, és az egy munkanapra jutó részesedés 73 forint 30 fillér volt. A szövetkezet 1970-től a munkaegység-díjazásról - a kapásnövények ápolási munkáit kivéve, ahol részesművelés folyt - áttért a készpénzfizetésre.^{176.}

Az 1970. évi súlyos belvizek sem rendítették meg a

termelőszövetkezetet. Gazdálkodásának eredményességét az ebben az évben egy tizórás munkanapra fizetett 99 forint 60 fillér is mutatja, amelybe nem számított bele a háztáji gazdaságban szerzett jövedelem.¹⁷⁷ Eredményei igazolták, hogy Algyőn is lehetséges a szövetkezet gazdasági és politikai megszilárdulása. A szövetkezet napjainkban Csongrád megye legkisebb és biztonságosan gazdálkodó termelőszövetkezete.

2./ Az Algyő területén elkezdődött szénhidrogénbányászat néhány vonatkozása

A Csongrád megyéről szóló statisztikai források első ízben 1963-ban közlik a megyében jelenlévő más megyei székhelyű vállalatok között a Kőolaj Vezeték Vállalat és a Nagyalföldi Kőolajtermelő Vállalat nevét. Az először megnevezett vállalatnak ekkor a Csongrád megyei telepen egy, a másodikként említettnek négy alkalmazottja volt, 992 forint, illetve 1427 forint átlagos havi keresettel.¹⁷⁸

1965-ben Csongrád megyének már bányászati iparáról tudósít a forrás, amelyben három ipartelepen 30 főt foglalkoztatnak.¹⁷⁹ Az MSZMP 1966. évi pártértekezletén előterjesztett jelentés szűkezővúán felhívta a figyelmet arra, hogy "egy új iparág, a kőolaj- és földgáz... bányászat" alakul ki a megyében, amelynek az üzemek és a lakosság gázellátásán túlmenően távlatokat megnyitó hatása lesz a megye iparának és mezőgazdaságának fejlesztésére és a la-

kosság életkörülményeinek javítására.^{180.}

1968-ban a megye bányászatában foglalkoztatottak létszáma meghaladta a kétezret. 1970-ben a hazai kőolajtermelés ^{felét} adta az olajmező és 170 millió köbméter földgázt termelt.^{181.} 1972-ben közel háromezer főt foglalkoztatott a szénhidrogénbányászat.^{182.}

Az olaj először a Tápéi Tiszatáj Termelőszövetkezet területén termálvíz-nyerési céllal végzett kútfúrás közben 1965. március 27-én tört felszíni a térségben. Az olajtermelés ténylegesen 1965. augusztus 19-én kezdődött meg a tápéi olajkútból. Algyői területen az olajtermelés ugyanabban az évben október 28-án indult meg. Kezdetben próbatermelés folyt, amellyel egyidőben építették a termelést kiszolgáló ideiglenes létesítményeket. Az ország különböző részeiből irányították a beruházásra a szakembereket, és megkezdtek a környező településekről a munkaerő toborzását. 1968-ban 42 algyői lakos dolgozott az olajiparban. A nagyberuházás 1967-től 1978. végéig tartott, 33 kivitelező és szállító vállalat részvételével, amelyek 1970-1974. között 1300-1400 főt foglalkoztattak. A szénhidrogénbányászat irányító központja 1967 elején Szegeden a Tábor utcában, majd a Moszkvai körúton volt. Az operatív irányító részlegek a Tp-1 /Tápé/ jelű tankállomáson és az algyői vasútállomás környékén kaptak helyet. Az irányító központ 1968-ban költözött végleges helyére az algyői olajmezőre, ahol elkészült az ideiglenes ipartelep és a "barakkváros". Ez utóbbi Algyő szerves része lett, és 1700 fő elszállásolását biztosítja.

Ivóviz- és szennyvízhálózata. Algyő vízhálózatához kapcsolódik. A barakkvárosban a község lakosaival közös használatú ABC áruház és bisztró épült. A barakktábor felépítését megelőzően a munkásokat magánházakban helyezte el a vállalat.^{183.}

Arra, hogy a vizsgált 1962-1973. közötti időszakban a szénhidrogénbányászat megjelenése milyen hatást gyakorolt Algyőre, társadalmi szerkezetének, a községfejlesztés alakulásának és a község politikai életének részletesebb áttekintése ad választ.

3./ A település társadalmi szerkezetének átrendeződése, a község fejlődése és a politikai élet fontosabb eseményei

A II. ötéves tervben előírt és megkezdett, a következő tervciklusokban folytatódó vidéki ipartelepítési koncepció megvalósításának eredményeként a '60-as évek elejétől megkezdődött Csongrád megye, • ezen belül főként Szeged és Hódmezővásárhely körábrbiakban soha nem tapasztalt ütemű iparosítása.

A mezőgazdaságban végbement, a megye társadalmának osztályszerkezetét minőségileg megváltoztató szocialista átalakulással csaknem egyidőben elkezdődő iparfejlesztés a megye szociális struktúrájának fejlődését meghatározó tényezővé vált. 1963-ban a megyében 22 beruházás kivitelezése volt folyamatban, amelyek között a legjelentősebb a

a szegedi gumigyár és kábelgyár építése.¹⁸⁴ A következő években megszámlálhatatlanul sok termelő- és nem termelő beruházás, rekonstrukció folyt a megye területén, amelyek közül a III. ötéves tervben - csak néhány legjelentősebbet említve - befejeződött a Szegedi Textilművek rekonstrukciója, az EMERGÉ Gumigyár szegedi első üteme, az Alföldi Porcelángyár Szaniter, Égetési-szegédanyag és Porcelánedény Gyára, a Szentesi Kontakta Gyár és a Hódmezővásárhelyi Furfuról Üzem építése.¹⁸⁵

A beruházások hatalmas húzóerőt gyakoroltak az építőiparra. A megyében jelenlévő építőiparban az összes foglalkoztatottak száma 1960-1964. között 43,9 %-kal nőtt.¹⁸⁶

Az üzemekbe helyezett nagyberuházások a '60-as évek végétől, a '70-es évek elejétől biztosítottak újabb munkahelyeket és kereseti lehetőségeket.

A népszámlálások /1960-1970/ közötti intervallumban a megyében végbement demográfiai folyamatokban a legszembetűnőbb a természetes szaporodás lelassulása. A szegedi járás Szeged, Hódmezővásárhely és Szentés kivételével a többi város és járás szaporulata 1971-ben negatív előjelű volt. Amíg 1960-1970. között a megye lakosságának száma 3,2 %-kal nőtt, Szeged város népességének növekedése 32,5 %, ¹⁸⁷ ami nyilvánvalóan nem a természetes szaporodásból következett. 1960-ban a megye népessége 2141 fővel csökkent a lakóhelyváltoztatásokból adódó kiáramlás következtében. 1963-ban a népmozgás pozitív irányú. A megyén belüli mozgásokat 1965-

ben szemügyre véve az tapasztalható, hogy az állandó és ideiglenes lakóhelyváltoztatások következtében Szeged kivételével mindegyik város és járás lakossága csökkent. Szeged lakosságának növekedése majdnem kétszerese volt a megye lakossága csökkenésének.¹⁸⁸ 1970-ben a megye városaiiban mérsékelt formában, Szeged városban továbbra is dinamikusan érvényesült az 1965-ben megfigyelt tendencia.¹⁸⁹

A fent leírt folyamatok, valamint a '60-as évek második felétől a szénhidrogénbányászat megjelenése határozta meg döntően Algyő társadalmi szerkezetének és településviszonyainak gyökeres átalakulását.

Az 1970. évi népszámlálás idején a község lakónépessége 6402 fő, jelenlévő népessége 5048 fő volt, tehát az őslakosság 1960-hoz képest 240 fővel, 4,2 %-kal fogyott, miközben a természetes szaporodás a két népszámlálás között pozitív előjelű volt. A csökkenés 318 algyői lakosnak az elvándorlásából adódott.¹⁹⁰ A statisztikai évkönyvekben erre vonatkozó hiányos adatok miatt^a természetes szaporodás és az elvándorlók közötti 20 főt érintő elvándorlási különbség időszakát nem lehet meghatározni. Az elvándorlók száma 1960-1964. között magas volt, 1965-ben a folyamat nyugvópontra jutott, 1966-ban pedig a vándorlási különbség már pozitív előjelű. 1970-ben 868 fő az ideiglenesen bevándoroltak száma.

A migrációnak ilyen részletes és elsőként történő tárgyalása a község osztály- és rétegszerkezete megválto-

zásának értelmezése szempontjából tűnik indokoltnak.

Az aktív keresők és eltartottjaik népgazdasági ágak szerinti megoszlását tekintve némi leegyszerűsítéssel megfogalmazható, hogy Algyő 1970-re "ipari községgé" vált.

A községben lakó 4586 aktív kereső és eltartottja közül 36,3 % az iparban dolgozott. A szegedi járás községei közül csak Kiskundorozsmán és Szőregen volt magasabb ez az arány. A mezőgazdasági aktív keresők és eltartottjaik aránya 29,7 %-ra esett vissza. Módosítja azonban valamelyest a község társadalmi szerkezetéről alkotott képet az, hogy az inaktív keresők 54,1 %-a a mezőgazdasághoz kötődik.

Létszámuk azonban nem nagy, 443 fő, a lakónépesség 6,9 %-a.

Számottevő - 12,1 % - az építőiparban dolgozók aránya. Az aktív keresők 6,3 %-a a közlekedésben, 6,7 %-a a kereskedelemben, 8,9 %-a egyéb munkahelyeken dolgozik. A lakónépességből - figyelembe véve a 868 főnyi ideiglenes vándor-

lási különbözetet - kiszámítva az aktív keresőkön belüli

arányukat /18,92 %/ - feltételezve azt is, hogy valameny-

nyien közvetlenül az olajbányászatban dolgoznak -, akkor

sem vonható le az a következtetés, hogy Algyő társadalmi

szerkezetének átformálódásában az olajbányászat töltötte

be a meghatározó szerepet. Meghatározó szerepe a megyé-

ben a mezőgazdaság szocialista átalakulásával párhuzamo-

san elkezdődő iparosításnak volt. Az olajbányászat, de leg-

inkább az e tevékenységhez kapcsolódó iparágak által bizto-

sított munkalehetőségek csak továbblendítették a szociális

struktúra átformálását.

A község mezőgazdaságának különösen gyenge megtartóképesse-
ge is lényeges hatótényezőként fogható fel az átalakulásban.
Társadalmi felemelkedését tehát Algyő a megye, de mindennek-
előtt Szeged iparosításának köszönheti. A lakosság életkö-
rűlményeinek javulása a települési viszonyok átalakulásain
keresztül is lemérhető. A külterületen lakó népesség ará-
nya még 1970-ben is viszonylag magas, 25,7 % volt, de csök-
kent 1960-hoz képest. A külterületen élő keresőknek azon-
ban már csak elenyésző része dolgozott a mezőgazdaságban.^{191.}

A '60-as években ütemesen folyt a községben a lakás-
építkezés. Azért viszont, hogy a község lakóház állománya
valósággal megújuljon, a községben élőknek temérdek ezen-
vedést kellett elviselniük. Már 1970 tavaszán folyamatos
volt a védekezés a belvizveszély ellen, mégis több lakó-
ház megrongálódott. A nyár folyamán bekövetkezett árviz-
- bár az olajipari védelmi létesítmények miatt a községet
közvetlenül nem veszélyeztette -/a belvizvédekezést indo-
kolt szakmai megfontolások miatt szüneteltetni kellett/
kataasztrófális pusztítást okozott a régi építésű házakban.
A Tisza-töltés melletti házsort le kellett bontani. Az ár
elvonulása után 159 házat kellett teljesen újjáépíteni.
A kilakoltatottakat és a rombadőlt házak lakóit ideigle-
nesen az olajipar barakktáborában, épen maradt iskolában
és művelődési házban helyezték el, épen maradt otthonok-
ba fogadták be.
A község arculatát városiassá formáló többszintes telep-
szerű lakásépítkezés az árviz utáni helyreállítás során

kezdődött el.^{192.} A lakásépítkezések anyagihiány és a megfelelő kivitelező kapacitás hiánya miatt elhúzódtak, és többen csak 1971-ben költözhettek be új otthonukba a hajléktalanul maradottak közül.^{193.}

Össességében 399 új lakás épült fel 1960-1970. között. A lakóházak "korösszetételében" bekövetkezett megfiatalodáshoz mérhető, vagy talán még jelentősebb a lakások korszerűsödése. A statisztikai adatok szerint 1960-tól kezdődően csak elvétve építettek kétszobásnál kisebb lakóépületet, és csak nagyon ritkán fordult elő, hogy az új lakóházakat fürdőszoba nélkül építették.

1968-ban kezdték meg a községben a vezetékes lakossági gázszolgáltatás előkészítését. 1969-ben 1,2 km csőhálózat épült meg. 1972-ben már 1036 a vezetékes és palackos gáz háztartási fogyasztóinak száma. Ugyanebben az évben 1118 lakás volt bekapcsolva a közüzem vízhálózatba.^{194.} A vízhálózat kiépülése a községi tanács 1963-tól számítható tudatosabb községfejlesztési törekvéseinek is tulajdonítható.

Átmeneti visszaesésekkel nőtt a javítószolgáltató kisiparosok száma, a Szegedhez csatlakozás előtt elérte a 76 főt.^{195.}

Az életszínvonal általános fejlődésén túl az árueklátás feltételeinek a '60-as évek végétől bekövetkezett gyors javulása szoros összefüggésben áll az olajipar dolgozóinak községbe településével. A boltok száma 1972-re

18-ra emelkedett, összes alapterületük 1345 négyzetméter volt. A 9 vendéglátó létesítmény alapterülete 1127 négyzetméter. Az összes kiskereskedelmi eladási forgalom 1968-ban meghaladta a 33,3 millió forintot, 1972-ben pedig közel 63 millió forint volt.^{196.}

Az oktatás tárgyi feltételei relatív és abszolút értelemben romlottak, nem tartottak lépést a község életében bekövetkezett változásokkal. A tanulólétszám végig a tárgydőszakban 600 körüli volt, a mégis /körzetesítés miatt/ tanterem megszüntetésére került sor. Az egy tanteremre jutó tanulók létszáma 1972-ben 47 felett volt.^{195.} Az új iskola már a Szegedhez történt csatlakozás után, a IV. ötéves tervben épült fel. A közművelődés szerkezete a kultúrótthon tevékenységében lényegében nem korszerűsödött, továbbra is uralták a hagyományos formák. A rádiózás a már korábban kialakult magas szinten maradt és általánossá vált a televíziózás.

A község közművelődési és kulturális fejlődése - eltekintve a könyvtár felszereltségétől és olvasottságától - tehát szintén nem tartott lépést a más területeken bekövetkezett változásokkal.

A középiskolát végzettek /68/ és az érettségizettek /86/ számával Algyő messze elmaradt Kiskundorozsától, Szőregtől, Kistelektől, és Sándorfalvával volt nagyjából azonos helyzetben.

Az értelmiség községben maradásának széles problémakört felölelő gondjaira utal, hogy 1970-ben a lakónépességből

3 fő rendelkezett felsőfokú- és 13 fő okleveles felsőfokú végzettséggel. E vonatkozásban szintén jelentős az elmaradás a már említett községektől, és csak valamelyest kedvezőbb az állapot Sándorfalvánál.^{197.}

A község politikai életének, politikai eseményeinek alakulásában alapvetően az országos politikai folyamatok voltak a meghatározóak.

Az egységes vezetőség már 1962. szeptemberében megkezdte az 1963. évi országgyűlési képviselői és tanácsügyi választások politikai előkészítését. Az ülésen elnöklő Németh Péter titkár a mezőgazdaság átalakulására utalva kiemelte, hogy "a község megváltozott körülményeit az új választások eredményének tükrözni kell". Bíráló megjegyzéseket intézett a községi tanács vezetőinek címére, akik úgy mond a kulturális forradalom irányításával nem foglalkoznak, a termelőszövetkezetek helyzetét nem kísérik figyelemmel. Csak később derül ki az, hogy a korábban nem tapasztalható bíráló hang háttérében mi az indíték.^{198.}

A későbbiekben az egységes vezetőség állást foglalt a községi tanács kor, nem, foglalkozás és iskolai végzettség szerinti összetételére vonatkozó javaslatról.

Az állásfoglalás többek között a termelőszövetkezeti tagok arányát és az alkalmazottak arányát 40-40 %-ban, a főiskolai és egyetemi végzettségűek arányát 10-10 %-ban határozta meg, és 30, illetve 20 %-kal szerepeltek a hat és négy elemi iskolai végzettségűek. Munkás kategória meg-

nevezés nem szerepelt a javaslatban. Nem tudható, hogy a megválaszthatóságra jogosult állampolgárok szociális összetételét mennyiben tükrözik az arányok, de ha átfedik is, az ehhez való ragaszkodás eléggé különösnek tekinthető.^{199.}

Az 1963. február 24-i választások előkészítésében 50 párttag és 219 aktivista vett részt. Ötvenkét jelölőgyűlést, hatvanhárom csoportos beszélgetést tartottak. A Hazafias Népfront által szervezett választást előkészítő rendezvényeken - a bizonyára túlzó forrás szerint - több mint kétezenen vettek részt a község lakosai. A termelőszövetkezetek zárszámadási közgyűléseire is éltek a választási agitáció lehetőségével.^{200.}

Az országos, megyei és járási listát gyakorlatilag ellenszavazat nélkül fogadta el a 3429 választópolgár, a községi tanácstagjelöltekre 15 ellenszavazatot adtak le és 3 szavazólap volt érvénytelen.^{201.}

A községi tanács február 28-án tartotta meg alakuló ülését. A megválasztott végrehajtó bizottság tagjai: Oláh Sándor, Pászti József, Pataki Jenőné, Csapó Béla, Németh Péter, Dr. Szobonya Miklós, Tombácz Sándorné, Orván D. Lajos, Kecskeméti Balázs, azonosak az egységes vezetőség által korábban kialakított javaslatban szereplőkkel.

A végrehajtó bizottság által megválasztott három függetlenített vezető: Oláh Sándor - VB elnök; Pászti József - VB elnökhelyettes; Pataki Jenőné - VB titkár. A korábbi két függetlenített vezető nyugdíjba vonult. A községfej-

lesztési állandó bizottság elnökévé Grósz Jánost, a pénzügyi állandó bizottság elnökévé Gubacsi Bélát, az egészségügyi állandó bizottság elnökévé Győri Pált, az oktatási állandó bizottság elnökévé Várhelyi Flóriánt, a mezőgazdasági állandó bizottság elnökévé Boldizsár Ferencet választotta meg a tanácsülés.²⁰²

Már a választásokat megelőzően személyi nézeteltérések támadtak az egységes vezetőség titkára, a tanács egyes vezetői között, s ebben érintett volt a földművesszövetkezet vezetője is. Az egység a községi vezetésben megbomlott.

A Szeged járási párt-végrehajtó bizottság érzékelve a felmerülő gondokat, beszámoltatta az egységes vezetőséget a végzett politikai munkájáról. Kemény bírálatot gyakorolt a testület mind a vezetőség egésze, mind egyes tagjainak munkáját illetően és rövidre szabott határidőt adott a hibák kijavítására. Felhívta a tanács vezetőinek figyelmét arra, hogy "papírt ne adjanak ki" a más munkahelyre távozni szándékozó tsz-tagoknak, amíg a termelészövetkezetekben munkaerőhiány van. A járási tanács illetékes osztályát felkérte, hogy a Rákóczi Termelészövetkezetben kialakult helyzetet vizsgálja meg, mert "ő nekik sem jár nagyobb háztáji" föld, mint a többi termelészövetkezetnek, mert ennek bomlasztó hatása van.²⁰³ A pártszervezetek

taglétszáma 1964 végére 88-ra emelkedett úgy, hogy közben a Petőfi Termelészövetkezet pártszervezetének tagjai kikerültek a községi egységes vezetőség irányítása alól.

A párttagság összetételének arányai a korábbihoz képest nem változtak említést érdemlő mértékben. A KISZ-taglét-száma csökkent. 1964. november 17-én összehívott taggyűlésen újjáválasztották az egységes pártvezetőséget. A titkár ismét Németh Péter lett. A vezetőség tagjává választották Pataki Jenőt, Farkas Vilmost, Kiss Jánost, Oláh Sándort, Csapó Bélát és Ádok Istvánnét. A vezetőség tagjainak munkahelyi illetősége szerint 1 fő a tanács, 1 fő az általános iskola, 1 fő a Rákóczi Termelőszövetkezet, 1 fő a MÁV állomás és 2 fő az Új Élet Termelőszövetkezet dolgozója.

1965-ben a járási párt-végrehajtó bizottság visszatért az 1963-ban hozott határozata végrehajtásának ellenőrzésére. A testület elfogadta az egységes vezetőségnek addig végzett munkájáról szóló beszámolót és határozatában a következőket fogalmazta meg:

- Tovább kell erősíteni az egységes vezetőség kollektív irányító, koordináló munkáját. Ennek érdekében ki kell alakítani a határozatok egységes értelmezését.
- Továbbra is nagy gondot kell fordítani a bírálat és önbírálat fejlesztésére a párt-, állami és tömegszervezetekben. Felhívta a figyelmet a határozat, hogy a bírálat ne az ember ellen irányuljon, és a tényekre alapozódjék.
- Hangsúlyozta a határozat a pártépítő munka javításának fontosságát, a céltudatosság növelését.

- Sikraszállt a tömegszervezetek munkájának javítása, pártirányításuk erősítése mellett.
- A járási párt-végrehajtó bizottság határozata kijelölte a hatáskörileg illetékes párt-, társadalmi és tömegszervezeti szervek feladatait is a községben folyó politikai munka segítése érdekében.
- Kötelezte a községi tanács kommunista vezetőit, hogy segítsék elő a községben a kulturális munka színvonalának további javítását.
- Kötelezte az egységes vezetőséget, politikai munkával érje el, hogy a község kenyérgabona vetési terve és valamennyi cikkkéleség felvásárlási terve teljesüljön. Felhívta a figyelmet, hogy korszerű termelési, üzemszervezési eljárások alkalmazásával, az anyagi és erkölcsi ösztönzési módszerek szélesebb körű bevezetésével növeljék a terméshozamokat és javítsák a termelés gazdagságát.
- A végrehajtó bizottság határozata kötelességévé tette az egységes vezetőségnek és a tsz pártszervezeteknek, hogy segítsék elő a termelészövetkezeti demokrácia továbbfejlesztését, a termelészövetkezeti tagok jogos panaszainak rendezését, hasznos javaslatainak felhasználását, az egyesítésre irányuló politikai nevelő, szervezőmunkát, a részesművelésre kijelölt területek időben való kiosztását. A határozat felhívta a figyelmet az ideológiai nevelőmunka fejlesztésének szükségességére.

A beszámoltatás idején a párttagság létszáma 84 volt. A legtöbb párttagot - 43 főt - számláló alapszervezet a községi pártalapszervezet. Továbbra is kis létszámú volt a Napsugár Termelőszövetkezet pártszervezete. A párttagság szociális összetételének arányaiban változások következtek be. A párttagok 35,7 %-a volt termelőszövetkezeti tag. Az értelmiségiek aránya 19 %-ra nőtt. A társadalmi és tömegszervezetek taglétszáma a sportegyesület kivételével, jelentősen nem változott. Négy KISZ-alapszervezetnek 110 tagja volt.^{204.}

1966-ban kiújultak a korábbi személyi ellentétek a község vezetői között. Felütötte fejét az intrika, és az egységes vezetőség újjáválasztásakor súlyosan megsértették a pártélet normáit. A járási pártbizottság vizsgálatot rendelt el, s a vezetőségválasztó összevont taggyűlést meg kellett ismételni. A megismételt taggyűlésen a párttagság az egységes vezetőség titkárává Farkas Vilmost választotta meg. A vezetőség tagjává választották Oláh Sándort, Pataki Jenőt, Csüllögh Sándornét, Szarka Imrét. A kialakult viszály mögött tehát részben az húzódott meg, hogy a vezetőség a korábbinál kisebb létszámú lehetett.^{205.}

A személyes intrikák és pártszerűtlenségek elvonták a figyelmet a lényeges politikai tennivalókról is. A következő országgyűlési képviselői és tanácstagi választásokat az 1966. évi új választójogi törvény alapján készítették elő és folytatták le országszerte és a községben is.

Az 1967. február 2-21. között megtartott jelölőgyűléseken a 48 választókerületben 1 kivétellel elfogadták a Hazafias Népfront jelöltjeit. A jelölőgyűléseken a választópolgárok egyetértettek az országgyűlési képviselőre a község megyei tanács tagjára és három járási tanács tagjára tett javaslatokkal is.

A szavazás március 19-én, a választás napján, reggel 7 órakor kezdődött és délután 15 órára befejeződött a községben. A választásra jogosult 3494 állampolgár közül 3484 adta le szavazatát. A községi tanács tagok esetében a választók 98,9 %-a szavazott a népfront jelöltjeire.

Az 1967. március 22-én megtartott alakuló tanácsülésen megválasztott végrehajtó bizottság tagjai lettek: Oláh Sándor, Pásztai József, Pataki Jenőné, dr. Szobonya Miklós, Varga Imre, Szarka Imre, Kovács Antal és Kecskeméti Balázs. A végrehajtó bizottság addigi tisztségviselőit újraválasztották. A tanácsülésen gazdasági, kommunális, valamint művelődési és szociális állandó bizottságot választottak. A bizottságok elnökei: Németh Péter, Török István és Grósz János lettek.²⁰⁶

Az elkövetkező években a községi párt- és tanácsi vezetés energiáit a termelőszövetkezetek súlyos gazdálkodási problémái kötötték le. A dokumentumokból nem tűnik ki, hogy érzékelnék: községük társadalmi arculata átformálódott. Nincs érdemi nyoma, hogy tudatosan foglalkoznának a pártszervezetek a helyben lakó, algyői származású munkásokkal. Az olajipari dolgozók pártszervezetileg nem tartoztak a köz-

ségi csúcsszerv irányítása alá. A szénhidrogénbányászattal együttjáró kellemetlenségeket - termőterületek igénybevétele, károk rendezése, stb. - és vitás kérdéseket az ipari vállalatot irányító és közigazgatásilag illetékes eszaki és megyei szervek közbenjárásával rendezték.

A település közigazgatási státuszának magasabb rangra emelésére került sor 1969. december 28-án, amikor a tanács, a községi népfront bizottság és a párt csúcsvezetőség együttes ülésén Algyót nagyközséggé avatták.²⁰⁷ A lakosság örömmel fogadta az eseményt. Az "előrelépés" a nagyobb jogkör, jelentősebb anyagi eszközök feletti rendelkezés mellett magasabb követelményekkel is járt. 1970-ben az MSZMP X. kongresszusára történő felkészülés jegyében újjáválasztott MSZMP csúcsvezetőség titkárává ismét Farkas Vilmost választották. Az ismét 7 tagú testületben az addig funkcionáló vezetőségi tagok mellé beválasztották Parónai Jánost és dr. Flóri Lajost.²⁰⁸ A csúcsvezetőség 1971-ben Farkas Vilmos lemondását követően átalakult, titkárává dr. Décsi Csabát választották.

Nagy politikai aktivitás jellemezte az 1971. évi országgyűlési képviselői és tanácstagi választások előkészítését a nagyközségben is.

Az 1970. évi III., 1966. évi III. törvényt módosító rendelkezéseit kigyűlések ismertették meg a választópolgárokkal. A törvény a nagyközségben 36+2 tanácstag választására adott lehetőséget. A jelölőgyűléseken 1022 választópolgár vett részt és 92 felszólalás hangzott el.

Április 25-én a névjegyzékbe felvett 3681 állampolgár közül 3617 adta le szavazatát. 3578-an szavaztak a Hazafias Népfront jelöltjeire.

A május 7-én megtartott alakuló tanácsülésen Vörös Lajost választották meg a nagyközségi tanács elnökévé, Oláh Sándort elnökhelyettesé. A végrehajtó bizottság tagjaivá Farkas Vilmost, Szarka Imrét, Csüllögh Sándornét, Karsai Lászlónét, Parónai Jánost és Kecskeméti Balázst választották. A tanácsülés dr. Szögi Zoltánt nevezte ki a végrehajtó bizottság titkárává.

A tanácsülésen ügyrendi bizottságot, számvizsgáló bizottságot és szabálysértési bizottságot választottak.

A tanácsülés a községet előzőleg már két cikluson át eredményesen képviselő dr. Kutiván Rezsőt, a Beruházási Bank igazgatóját választotta meg újból megyei tanácstaggá.

Az 5. sz. országgyűlési választókerülethez tartozó Algyő országgyűlési képviselője Nieszner Ferenc lett.²⁰⁹

A Csongrád megyei párt-végrehajtó bizottság első ízben 1966-ban a településfejlesztés időszerű kérdéseivel kapcsolatban tájékozódott a Szeged megyei városhoz csatlakozásának problémaköréről. Az elgondolásokban ezidőben Algyő neve még nem szerepelt. A döntő elhatározások testet öltéséhez kétségtelenül hozzájárult Erdei Ferenc nagy hatású "Város és vidéke" című tudományos művének megjelenése. A mű sokoldalúan bizonyítja és elméletileg megalapozza annak az igazságát, hogy a már ezernyi szállal Szegedhez kötődő peremközségek jövője közigazgatási szempontból is a

várossal együvé tartozva fogható fel. Erdei Ferenc azokat a tényeket is sorban elemezte, amelyek az egyesülést gátolhatják. Sorban megvizsgálta az egyesüléssel járó várható hátrányokat is és az ügyben érdekelt, érintett lakosság várható reagálását is. Nagy gonddal kutatta a legmegfelelőbb közigazgatási formák kialakításának lehetőségeit.^{210.}

A megyei párt-végrehajtó bizottság - minden bizonnyal a "Város és vidéke" ismeretével felvértezve - 1972-ben állást foglalt a peremközségeknek Szegeddel történő egyesítési feladatairól.^{211.} Az állásfoglalás után az érintett községek lakosságával folytatott őszinte és nyílt eszmecserében Algyő lakosai is meggyőződtek róla, hogy Szegedhez tartozásuk érdekeiket, lakóhelyük felvirágozását, életkörülményeik javulását fogja szolgálni.

A lakosság egyetértésével 1973. április 15-től Algyő Szeged városrészévé vált.

J E G Y Z E T E K

- 1./ Erdei Ferenc: Város és Vidéke, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1971. 83.p.
- 2./ Központi Statisztikai Hivatal /továbbiakban KSH/ Az első magyarországi népszámlálás /1784-1787./ Budapest, 1960. 24. p.
- 3./ KSH A népmozgalom főbb adatai községenként 1828-1900. VII. Bp. 1980. 59. p.
- 4./ KSH 1970. évi népszámlálás 6. Csongrád megye adatai I. 388. p.
- 5./ U.o.
- 6./ Fábrián György: Algyő története a szocializmus építésének kezdeti időszakában /1948-1956./ Kézirat 3-4. p.
- 7./ U.o. 5. p.
- 8./ Megyénk 25 éve. Dr. Fehér István, dr. Szabó István: Csongrád megye felszabadulása utáni fejlődésének néhány jellegzetessége. Csongrád megyei Politikai füzetek. Szeged, 1969. 26. p., 34. p.
- 9./ U.o. 33. p.
- 10./ Fábrián György: i.m. 5. p.
- 11./ Dr. Fehér István, dr. Szabó István: i.m. 29. p.
- 12./ Fábrián György: i.m. 6. p.
- 13./ U.o. 6. p.
- 14./ U.o. 8. p.
- 15./ U.o. 10. p.
- 16./ U.o. 13. p.
- 17./ U.o. 16. p.
- 18./ U.o. 17-18. p.
- 19./ U.o. 21. p.
- 20./ U.o. 22. p.

- 21./ U.o. 26. p.
- 22./ U. o. 27. p.
- 23./ U.o. 28. p.
- 24./ U.o. 34. p.
- 25./ U.o. 36..p.
- 26./ U.o. 38. p.
- 27./ U.o. 39. p.
- 28./ U.o. 41. p.
- 29./ Csongrád Megyei Levéltár /továbbiakban CSML/ XXIII/701
Algyő tanácsülés jegyzőkönyve, 1957. III. 10.
- 30./ U.o.
- 31./ MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának Archivuma /továbbiakban CSMBA/ 3. F. 1957. 3.cs. 2.ö.e.
- 32./ U.o.
- 33./ Fábrián György: i.m. 42. p.
- 34./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1957.III.10.
- 35./ Balog-Gergely-Izsák-Jakab-Pritz-Romsics: Magyarország
a XX. században, Bp. Kossuth Könyvkiadó, 1985. 414.p.
- 36./ CSMBA 3. F. 1958. 3. cs. 1. ö.e.
- 37./ CSMBA 3. F. 1957. 3. cs. 2. ö.e.
- 38./ U.o.
- 39./ U.o.
- 40./ Balog-Gergely-Izsák-Jakab-Pritz-Romsics: im. 419. p.
- 41./ Megjegyzés: Egy tanácsstag feltehetően időközben el-
hunyt, ill. távollétének oka nem ismert
- 42./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1957.III.10.
- 43./ U.o.
- 44./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.I.15.
- 45./ CSMBA 3. F. 1957. 3.cs. 2. ö.e.
- 46./ U.o.

- 47./ Balog-Gergely-Izsák-Jakab-Pritz-Remeics: im. 419.p.
- 48./ CSMBA 3. F. 1957. 3. cs. 2. ö.e.
- 49./ CSMBA 3. F. 1957. 3. cs. 1. ö.e.
- 50./ CSMBA 3. F. 1957. 3. cs. 2. ö.e.
- 51./ U.o.
- 52./ CSML XXIII/701 Algyő Községi Tanács Egészségügyi Állandó Bizottság ülésének jegyzőkönyve, 1957. XII. 5.
- 53./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.I.15.
- 54./ U.o.
- 55./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.II.26.
- 56./ CSMBA 1. F. 3. cs. 40. ö.e.
- 57./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.III.29.
- 58./ Balog-Gergely-Izsák-Jakab-Pritz-Remeics: im. 426. p.
- 59./ CSMBA 1. F. 3. cs. 47. ö.e.
- 60./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.XII.3.
- 61./ CSMBA 3. F. 1958. 3. cs. 1. ö.e.
- 62./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.XII.19.
- 63./ A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956-1962. Bp. Kossuth Könyvkiadó 1973. 102-122.p.
- 64./ CSMBA 3. F. 1957. 3. cs. 2. ö.e.
- 65./ CSMBA 1. F. 3. cs. 26. ö.e.
- 66./ CSMBA 1. F. 3. cs. 31. ö.e.
- 67./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.I.15.
- 68./ A magyar forradalmi munkásmozgalom története, harmadik kiadás, Szerkesztő bizottság elnöke: Nemes Dezső, Bp, Kossuth Könyvkiadó 1972. 619. p.
- 69./ "Tangazdaság" A Szegedi Kertészeti Technikum Tangazdasága 1951. októberében alakult Farkiréten, mintegy 500 kh tagosított területen. 1961-ben, mivel bázis intézménye megszűnt, "Mezőgazdasági Technikum Tan-

gazdasága Hódmezővásárhely Algyői Özemegysége" lett. Területe ekkor 2000 kh/körüli volt. Pártszervezete egy ideig még ezután is az algyői egységes pártvezetőséghez tartozott.

MSZMP CSMBÁ 3. F. 1959. 3. cs. 4. ö.e. 1960. 3.cs.4.ö.e.

70./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1958.X.29.

71./ Dr. Fehér István, dr. Szabó István: Megyénk 25 éve, Csongrád megye felszabadulás utáni fejlődésének néhány jellegzetessége, Csongrád megyei politikai füzetek, Szeged, 1969. 44. p.

72./ Wiegand Gyula: A termelőszövetkezeti gazdálkodás megszilárdulása a szegedi járásban. Agrárgazdaság, agrártársadalom, agrárpolitika. Szerkesztette: Hegyi András, Szeged, 1985. 292. p.

73./ CSMBÁ 3. F. 1959. 3. cs. 1. ö.e.

74./ U.o.

75./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve, 1960.I.15.

76./ CSMBÁ 3. F. 1959. 3. cs. 2. ö.e.

77./ CSMBÁ 3. F. 1959. 3. cs. 3. ö.e.

78./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve, 1959.II.16.

79./ CSML XXIII/701 Algyő ünnepi tanácsülés jegyzőkönyve 1960. II. 2.

80./ CSMBÁ 3. F. 1960. 3. cs. 6. ö.e.

81./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve, 1960.II.2.

82./ CSMBÁ 3. F. 1960. 3. cs. 6.ö.e.

83./ CSMBÁ 3. F. 1960. 3. cs. 1.ö.e.

84./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai, 1960. Központi Statisztikai Hivatal Csongrád Megyei Igazgatósága /továbbiakban KSH CSMI/ Szeged, 1961.215.p.

85./ u.o. 210. p.

86./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1961. KSH CSMI Szeged, 1962. 169.p.

- 87./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai, 1960.
KSH CSMI Szeged, 1961. 202. p.
- 88./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1961.
KSH CSMI Szeged, 1962. 169. p.
- 89./ Alapszabály minta a mezőgazdasági termelőszövetkeze-
tek részére. Budapest, éw nélkül, Felelős kiadó az
FM Tájékoztatási és Propaganda Osztály vezetője 10.p.
- 90./ CSMBA 3. F. 1962. 2. cs. 5. ö.e.
- 91./ A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és doku-
mentumai 1956-1962. Bp. Kossuth Könyvkiadó, 1973.
437-442.p.
- 92./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 7. ö.e.
- 93./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 5. ö.e.
- 94./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 7. ö.e.
- 95./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 7.ö.e.
- 96./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1960.
KSH CSMI Szeged, 1961. 228-229. p.
- 97./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1960.V.1.
- 98./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 1. ö.e.
- 99./ CSMBA 3. F. 1962. 3. cs. 1. ö.e.
- 100./ CSMBA 3. F. 1962. 2. cs. 5. ö.e.
- 101./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 8. ö.e.
- 102./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 7. ö.e.
- 103./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1960.V.1.
- 104./ CSMBA 3. F. 1962. 2. cs. 5. ö.e.
- 105./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1960.
KSH CSMI Szeged, 1961. 183. p. 221. p.; 1962. 141.p.
179. p. /márciusi állatszámolás adatai/
- 106./ CSMBA 3. F. 1961. 3. cs. 3. ö.e.

- 107./ CSMBA 3. F. 1961. 3. cs. 1. ö.e.
- 108./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1961.
KSH CSMI Szeged, 1962. 179. p.
- 109./ U.o.
- 110./ U.o. 181.p.
- 111./ CSMBA 3. F. 1962. 2. cs. 5. ö.e.
- 112./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 8.ö.e.
- 113./ CSMBA 3. F. 1962. 2. cs. 5. ö.e.
- 114./ CSMBA 3. F. 1961. 3. cs. 1. ö.e.
- 115./ CSMBA 3. F. 1961. 2. cs. 5. ö.e.
- 116./ CSMBA 3. F. 1963. 2. cs. 5. ö.e.
- 117./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1961.
KSH CSMI Szeged, 1962. 168-169. p.
- 118./ CSMBA 3. F. 1963. 2. cs. 5. ö.e.
- 119./ U.o.
- 120./ CSMBA 3. F. 1963. 3. cs. 1. ö.e.
- 121./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1960.
KSH CSMI, 1961. 16-17. p.
- 122./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1962.
KSH CSMI, Szeged, 1963. 22. p. 33. p.
- 123./ U.o. 16. p.
- 124./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1961.
KSH CSMI, Szeged, 1962. 27. p.
- 125./ U.o. 168. p.
- 126./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1960.
KSH CSMI Szeged, 1961. 215. p.
- 127./ CSMBA 3. F. 1963. 1. cs. 2. ö.e.
- 128./ U. o.

- 129./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1961.
KSH CSMI Szeged, 1962. 232-233. p.
- 130./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1962.
KSH CSMI Szeged, 1963. 246-247. p.
- 131./ CSMBA 3. F. 1963. 3. cs. 2. ö.e.
- 132./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1960.VIII.19.
- 133./ CSMBA 3. F. 1963. 3. cs. 2. ö.e.
- 134./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1959.
KSH CSMI Szeged, 1960. 266. p.
- 135./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1962.
KSH CSMI Szeged, 1963. 230. p.
- 136./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1961.
KSH CSMI Szeged, 1962. 220. p.
- 137./ CSMBA 3. F. 1963. 3. cs. 2. ö.e.
- 138./ CSMBA 3. F. 1962. 3. cs. 1. ö.e.
- 139./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1962.
KSH CSMI Szeged, 1963. 305. p.
- 140./ CSMBA 3. F. 1962. 3. cs. 1. ö.e. 1963. 1. cs. 2. ö.e.
- 141./ CSMBA 3. F. 1961. 3. cs. 1. ö.e. 1963. 1. cs. 2. ö.e.
- 142./ CSMBA 3. F. 1961. 1. cs. 2. ö.e.
Mindössze ketten rendelkeztek felsőfokú, négyen középfokú iskolai végzettséggel, és igen magas volt a 8 általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők aránya. Nyolc főnek volt különböző politikai végzettsége.
- 143./ CSMBA 3. F. 1960. 3. cs. 1. ö.e.
- 144./ CSMBA 3. F. 1961. 3. cs. 1. ö.e.
- 145./ CSMBA 3. F. 1962. 3. cs. 1. ö.e.
- 146./ CSMBA 3. F. 1963. 1. cs. 2. ö.e.
- 147./ CSML XXIII/701 Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1962.V.11.

- 148./ CSMBÁ 1. F. 1962. 1. cs. 1. ö.e.
- 149./ CSMBÁ 1. F. 1966. 1. cs. 1. ö.e.
- 150./ CSMBÁ 1. F. 1970. 1. cs. 1. ö.e.
- 151./ Megyánk IV. ötéves terve. Csongrád megyei politikai
füzetek /Szerkesztette: Bálint Gyula/ Szeged, 1971.
- 152./ CSMBÁ 3. F. 1962. 3. cs. 7. ö.e.
- 153./ CSMBÁ 3. F. 1964. 3. cs. 1. ö.e.
- 154./ CSMBÁ 3. F. 1965. 3. cs. 1. ö.e.
- 155./ CSMBÁ 3. F. 1966. 2. cs. 5. ö.e.
- 156./ CSMBÁ 3. F. 1969. 2. cs. 5. ö.e.
- 157./ CSMBÁ 3. F. 1969. 3. cs. 19. ö.e.
- 158./ U.o.
- 159./ CSMBÁ 3. F. 1971. 3. cs. 51. ö.e.
- 160./ CSMBÁ 3. F. 3. cs. 47. ö.e. 1970.
- 161./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1963.
KSH CSMI Szeged, 1964. 154. p., 1966. p.
- 162./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1967. KSH CSMI
Szeged, 1968. 146-147. p.
- 163./ U.o. 167. p.
- 164./ CSMBÁ 3. F. 3. cs. 3. ö.e.
- 165./ CSMBÁ 3. F. 1964. 3. cs. 1. ö.e.
- 166./ CSMBÁ 3. F. 1966. 3. cs. 1. ö.e.
- 167./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1967. KSH CSMI
Szeged, 1968. 156.p. /A ezámított adatok az 1964-
1967. évkönyvek alapján./
- 168./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1964. KSH
CSMI Szeged, 1965.
- 169./ CSMB Y3. F. 1970. 3. cs. 47. ö.e.

- 170./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1965. KSH CSMI Szeged, 1966. 177. p.
- 171./ CSMBA 3. F. 1969. 3. cs. 19. ö.e.
- 172./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1967. KSH CSMI 1968. 167. p.
- 173./ CSMBA KSH adatközlése
- 174./ CSMBA 3. F. 1969. 3. cs. 19. ö.e.
- 175./ CSMBA 3. F. 1969. 2. cs. 5. ö.e.
- 176./ CSMBA 3. F. 1971. 3. cs. 47. ö.e.
- 177./ CSMBA 3. F. 1971. 3. cs. 51. ö.e.
- 178./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1963. KSH CSMI Szeged, 1964. 73. p.
- 179./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1965. KSH CSMI 1966. 49. p.
- 180./ CSMBA 1. F. 1966. 1. cs. 1. ö.e.
- 181./ Megyénk IV. ötéves terve. Csongrád megyei politikai füzetek /Szerkesztette: Bálint Gyula/ Szeged, 1971. 7. p.
- 182./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1972. KSH CSMI Szeged, 1973. 60-61. p.
- 183./ Juratovics Aladár: Az algyői szénhidrogénbányászat története. Kézirat /a szerző hozzájárulásával/
- 184./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1963. KSH CSMI Szeged, 1964. 45. p.
- 185./ Megyénk IV. ötéves terve. Csongrád megyei politikai füzetek /Szerkesztette: Bálint Gyula/ Szeged, 1971. 7. p./
- 186./ Csongrád megye fontosabb statisztikai adatai 1960., 1964. KSH CSMI Szeged, 1961. 104. p., 1964. 71. p. /Szövetkezeti építőipart is beleszámítva/
- 187./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1971. KSH CSMI Szeged, 1972. 9. p., 11. p.

- 188./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1965. KSH CSMI Szeged, 1966. 23. p.
- 189./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1971. KSH CSMI Szeged, 1972. 26. p.
- 190./ 1970. évi népszámlálás 6. Csongrád megye adatai I. KSH, Budapest, 1971. /továbbiakban: 1970. évi népszámlálás/ 389. p.
- 191./ 1970. évi népszámlálás 6.a, 20-21. p.
- 192./ CSMBA 3. F. 1970. 3. cs. 44. ö.e.
- 193./ CSMBA 3. F. 1971. 51. ö.e.
- 194./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1972. KSH CSMI Szeged, 1973. 371. p.
- 195./ U.o.
- 196./ Csongrád megye statisztikai évkönyve 1968.; 1969.; 1972.; KSH CSMI Szeged, 1969. 370-371.p.; 1970. 384-385. p.; 1973. 374-375. p.
- 197./ 1970. évi népszámlálás 6. 403. p.
- 198./ CSMBA 3. F. 1962. 3. cs. 1. ö.e.
- 199./ U.o.
- 200./ CSMBA 3. F. 1963. 1. cs. 2. ö.e.
- 201./ CSMBA 3. F. 1963. 3. cs. 1. ö.e.
- 202./ CSML XXIII/701. Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1963.II.28.
- 203./ CSMBA 3 F. 1963. 1. cs. 2. ö.e.
- 204./ CSMBA 3.F. 1965. 1. cs. 5. ö.e.
- 205./ CSMBA 3.F. 1966. 3. cs. 1. ö.e.
- 206./ CSML XXIII/701. Algyő tanácsülés jegyzőkönyve, 1967.III.22.
- 207./ CSMBA 3. F. 1970. 3. cs. 44. ö.e.
- 208./ U.o.
- 209./ CSML XXIII/701. Algyő tanácsülés jegyzőkönyve 1971.V.7.

210./ Erdei Ferenc: Város és vidéke. Budapest, 1971.
Szépirodalmi Kiadó

211./ CSMBA 1. F. 1972. 1. cs. 7. ö.e.

I R O D A L O M

Agrárpolitika és agrárátalakulás Magyarországon /1944-1962./
/Szerkesztette Balogh Sándor és Pölöskei Ferenc/ Akadémiai
Kiadó 1979.

Agrárgazdaság, agrártársadalom, agrárpolitika /Szerkesz-
tette: Dr. Hegyi András/ /Kiadták: a József Attila Tudo-
mányegyetem és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Csong-
rád Megyei Szervezete, /Szeged, 1985./

A magyar forradalmi munkásmozgalom története /Szerkesztőbi-
zottság elnöke: Nemes Dezső/ 3. kiadás. Kossuth Könyvkiadó
1970.

A magyar népi demokrácia története 1944-1962. /A kötet szer-
kesztői Balogh Sándor, Jakab Sándor/ Kossuth Könyvkiadó 1978.

Berecz János: Ellenforradalom tollal és fegyverrel, 1956.
Kossuth Könyvkiadó 1969.

Berend T. Iván-Ránki György: A magyar gazdaság száz éve
Kossuth Könyvkiadó-Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1972.

Csizmadia Ernő: Az MSZMP agrárpolitikája és a magyar mező-
gazdaság. Kossuth Könyvkiadó 1984.

Donáth Ferenc: Reform és forradalom. A magyar mezőgazdaság
strukturális átalakulása 1945-1975. Akadémiai Kiadó 1977.

Föglein Gizella: Mit kell tudni hazánk négy évtizedéről?
/1944-1984./ Kossuth Könyvkiadó 1985.

Hollós Ervin-Lajtai Vera: Köztársaság tér 1956. Kossuth
Könyvkiadó 1974.

Kádár János: A szocializmus teljes győzelméért. Kossuth
Könyvkiadó 1962.

Kádár János: Tovább a lenini úton. Kossuth Könyvkiadó 1964.

Kádár János: A szocializmusért- a békéért. Kossuth Könyv-
kiadó 1978.

Köpeczi Béla: A magyar kultúra harminc éve. Kossuth Könyvkiadó 1975.

Magyarország a XX. században. /Szerkesztette: Balogh Sándor/ Kossuth Könyvkiadó 1985.

Magyarország társadalma és gazdasága 1945-1980. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest 1980.

Molnár János: Ellenforradalom Magyarországon 1956-ban /A polgári magyarázatok bírálata/ Akadémiai Kiadó 1967.

Művelődéspolitikánk 25 éve. /Összeállította és szerkesztette Tóth István/ Kossuth Könyvkiadó 1984.

Nyitrai Ferencné: A magyar gazdaság és társadalom a hetvenes években. Kossuth Könyvkiadó 1981.

Orbán Sándor: Két agrárforradalom Magyarországon. /Demokratikus és szocialista agrárátalakulás 1945-1961./ Akadémiai Kiadó 1972.

Pető Iván-Szakács Sándor: A hazai gazdaság négy évtizedének története 1945-1985. I. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1985.

Stark Antal: Népgazdaságunk 30 éve. Kossuth Könyvkiadó 1975.

Szabó Bálint: Népi demokrácia és forradalomelmélet. Kossuth Könyvkiadó 1970.

Szabó Bálint: Új szakasz az MDP politikájában 1953-1954. Kossuth Könyvkiadó 1984.

Szakács Sándor: Földosztás és agrárfejlődés a magyar népi demokráciában 1945-1948. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1964.

Szenes Iván: A kommunista párt újjászervezése Magyarországon, 1956-1957. Kossuth Könyvkiadó 1976.

Válság és megújulás. Gazdaság, társadalom és politika Magyarországon. Az MSZMP 25 éve /Szerkesztette: Vass Henrik/ Kossuth Könyvkiadó 1982.

Vélemény

Ocsák Miklós: Algyő gazdasági, társadalmi-politikai viszonyai /1956-1973/. című doktori értekezéséről

A disszertáció széleskörű levéltári adatgyűjtésre építkezve dolgozza fel a témát. Áttekinti az ellenforradalmi eseményeket és a politikai konszolidációt, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének folyamatát, a társadalmi struktúra változásait.

A második fejezetben felvázolja az algyői termelőszövetkezetek gazdálkodását, a szénhidrogén-bányászat fejlődését, a társadalmi struktúra átrendeződését. A gazdagon jegyzetelt leíró részeket bőséges szakirodalmi tájékoztató egészíti ki.

A disszertációból hiteles, ám néhol kissé mozaikszerű kép tárul elénk Algyő históriájáról az adott periódusban. A bíráló számára azonban nem is a leírás töredezettsége okozta a legnagyobb gondot, hiszen az sokszor a forrásanyag hézagosságából is adódik. Hiányérzetünk inkább abból táplálkozik, hogy igen gyakran nem a történeti folyamat árnyalt, differenciált, elemző értékelését kapjuk, csupán az események krónikáját, az adatok, tények egyszerű kronológiai sorrendbe állítását.

Összegezve azonban - figyelembe véve a forrásfeltárás problematikusságát és a korszakkutatás metodikai nehézségeit - úgy véljük, hogy Ocsák Miklós mégis dícséretes munkát végzett, amelynek külön értéke az anyag gondos megformálása.

Mindezekért a disszertáció C U M L A U D E fokozattal történő elfogadását javasoljuk.

Szeged, 1986. április 14.

/dr. Csatári Dániel/
tanszékvezető egyetemi tanár

.....15-65/1986.....bksz.

Tárgy:Ocsák Miklós.....

doktori szigorlata.

Melléklet: 1 db disszertáció

Dr. Csatári Dániel elvtársnak
tszv. egyetemi tanár

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve Ocsák Miklós: Algyő gazdasági, társadalmi-politikai . .
viszonyai /1956-1973/

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni sziveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szives figyelmét felhívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálat elkészítésének és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelte értekezést a bírálat elkészítése után sziveskedjék átadni tanszéke könyvtárasának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelyezése céljából.

Szeged, 1986. febr. 14.

.....Makl Ferenc.....
dékánhelyettes

A kiadmány hiteles:

.....Maggas László.....
főelőadó

Kapták: Dr. Serfőző Lajos prof.

Dr. Csatári Dániel prof. társbíró